

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra psychologie

MOTIVACE STUDENTŮ
STŘEDNÍCH ŠKOL K VÝUCE
NĚMECKÉHO JAZYKA

Diplomová práce

Karolína Hůlová

Učitelství pro SŠ: německý jazyk-psychologie (2013-2015)

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina KUBÍKOVÁ, Ph.D.

Plzeň, duben 2015

Prohlašuji, že jsem předloženou závěrečnou práci vypracovala samostatně s použitím zdrojů informací a literárních pramenů, které uvádím v přiloženém seznamu literatury.

V Plzni 2015

.....

vlastnoruční podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Kateřině Kubíkové, Ph.D. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěla k vypracování této diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD.....	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1. DIDAKTICKÝ TROJÚHELNÍK	9
2. MOTIVACE	10
2.1 MOTIVACE JAKO PROCES	10
2.2 PRINCIPY MOTIVACE.....	10
2.3 HLAVNÍ FAKTORY MOTIVACE	11
2.4 MOTIVACE K UČENÍ.....	13
2.4.1 Vnitřní motivace.....	13
2.4.2 Vnější motivace	13
2.5 MOTIVACE A EMOCE.....	14
2.5.1 Kladná motivace	14
2.5.2 Negativní motivace	16
2.6 MOTIV	18
2.7 POTŘEBA	21
2.7.1 Dělení potřeb	21
3. VÝUKA NĚMECKÉHO JAZYKA NA STŘEDNÍ ŠKOLE.....	26
3.1 DŮLEŽITOST NĚMECKÉHO JAZYKA	26
3.2 VÝUKA NĚMECKÉHO JAZYKA NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH.....	27
3.2.1 Cíle vyučování německého jazyka.....	28
3.2.2 Klíčové kompetence ve výuce německého jazyka.....	28
3.3 VÝUKA DRUHÉHO CIZÍHO JAZYKA DLE RVP.....	29
3.4 MOTIVACE VE VYUČOVÁNÍ NĚMECKÉHO JAZYKA	31
3.5 METODY ROZVÍJENÍ MOTIVACE VE VÝUCE.....	32
3.5.1 Jazyková animace	33
4. OSOBNOST UČITELE.....	34
4.1 POŽADAVKY KLADENÉ NA UČITELE	34
4.2 AUTODIAGNOSTIKA UČITELE	37
4.2.1 Aktivačně motivační vlastnosti.....	37
4.2.2 Dynamické vlastnosti	37
4.2.3 Výkonové vlastnosti.....	37

4.3 STYL ŘÍZENÍ UČITELE.....	38
5. ORGANIZAČNÍ FORMY A VÝUKOVÉ METODY.....	39
5.1 ORGANIZAČNÍ FORMY	39
5.1.1 <i>Individuální výuka</i>	39
5.1.2 <i>Hromadná výuka</i>	39
5.2 VÝUKOVÉ METODY	40
5.2.1 <i>Charakteristika vybraných metod</i>	41
5.2.2 <i>Výukové metody ve výuce německého jazyka</i>	42
6. PŘEHLEDOVÉ STUDIE	48
PRAKTICKÁ (EMPIRICKÁ) ČÁST	49
7. VÝZKUM	50
7.1 PŘÍPRAVNÁ FÁZE	50
7.1.1 <i>Stanovení cílů výzkumného šetření</i>	50
7.1.2 <i>Vybrané metody sběru dat</i>	50
7.1.3 <i>Výzkumný vzorek</i>	51
7.1.4 <i>Analýza situace a výběr zdrojů informací</i>	51
7.2 FÁZE REALIZACE VÝZKUMU	51
7.2.1 <i>Sběr dat</i>	51
7.2.2 <i>Postup zpracování</i>	52
7.2.3 <i>Soubor shromážděných dat</i>	54
7.3 VÝSLEDKY VÝZKUMU	77
7.3.1 <i>Kategorie I</i>	78
7.3.2 <i>Kategorie II</i>	81
7.3.3 <i>Kategorie III</i>	85
7.3.4 <i>Kategorie IV</i>	86
7.3.5 <i>Kategorie V</i>	88
ZÁVĚR.....	90
DOPORUČENÍ	92
RESUMÉ.....	93
POUŽITÁ LITERATURA	94
PŘÍLOHY	96

ÚVOD

Téma diplomové práce nese název *Motivace studentů středních škol k výuce německého jazyka*. Touto problematikou jsem se zabývala zejména proto, že mým dalším oborem studia je, vedle psychologie, německý jazyk, který je v dnešní době vyučován na středních školách jako druhý cizí jazyk.

Pedagogická fakulta se snaží připravit své budoucí absolventy pro vykonávání pedagogické profese, a to nejen z hlediska získaných vědomostí, znalostí a dovedností. Důležitou součástí studia je, kromě výše uvedených klíčových kompetencí, také praktická část v podobě pedagogické praxe.

Z mého pohledu je pedagogická praxe jedním z největších přínosů pro studenta pedagogické fakulty. Teprve v přímém kontaktu s realitou jsem si mohla vyzkoušet použití didaktických zásad a různých aktivizujících metod, se kterými jsem se seznámila v hodinách německé didaktiky. Dnešní pedagogika nabízí učitelům mnoho způsobů, jak vést hodiny zábavnou formou. Je možno vybírat z celé řady různých činností, které slouží k účinné motivaci, relaxaci a komunikaci v cizím jazyce.

Často se setkávám s názory lidí, že němčina ve škole nepatřila mezi jejich oblíbené předměty. Je to snad z důvodu nelibozvučnosti tohoto jazyka? Z nedostatku receptivních, produktivních a interaktivních řečových dovedností? Nebo je to důsledek neefektivní výuky, která může být způsobena řadou faktorů? Hraje osobnost učitele a zařazení aktivizujících metod ve vyučovacím procesu důležitou roli?

Tyto otázky, a mnoho dalších, ve mne vyvolaly potřebu odhalit příčinu poměrně negativního hodnocení německého jazyka ze strany veřejnosti. K tomu jsem dostala příležitost právě v rámci pedagogické praxe, kterou jsem absolvovala v plném rozsahu na vybrané střední škole. Přínosné bylo, že jsem se v prostředí lépe orientovala, studenty jsem již znala, sledovala jsem jejich vývoj a reakce na různé metody, způsoby a formy využívané ve výuce. Z důvodu negativního hodnocení němčiny jsem se rozhodla hledat příčinu, která by odstranila toto tvrzení. Jednou z možných příčin by mohlo být nedostatečné využívání aktivizujících metod ve výuce německého jazyka. Právě v hodinách cizích jazyků by měly mít aktivizující metody časté zastoupení. Při dodržování všech základních faktorů vyučovacího procesu jsem se zaměřila na osobnost učitele. Právě učitel má velký význam na motivaci studentů.

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zjistit, jakým způsobem se snaží dotazovaní učitelé své studenty motivovat k výuce německého jazyka, jaké aktivizující metody používají ve vyučovacích hodinách a jakým způsobem hodnotí své studenty. Dílčím cílem bylo zjistit, zda studenti upřednostňují anglický či německý jazyk a co je důvodem jejich motivace k výuce německého jazyka.

Diplomová práce je rozdělena na dvě hlavní části, teoretickou a praktickou.

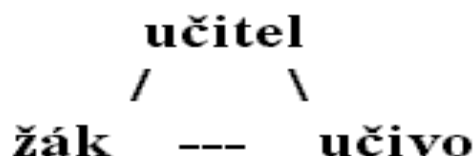
V teoretické části se zmiňuji o didaktickém trojúhelníku, jehož tři základní složky jsou podstatou i předpokladem vyučovacího procesu. Bez těchto tří prvků (žák – učitel - učivo) a vazeb mezi nimi by vyučování nemělo smysl. Další kapitola pojednává o motivaci obecně. Definuje pojem motivace, motiv, potřeba, kladná a negativní motivace. Právě motivace je jednou z nejdůležitějších složek vzdělávání. Následující kapitola se zabývá výukou německého jazyka na středních školách. Jsou zde zmíněny klíčové kompetence, které by měly být podle Rámcově vzdělávacího programu ve výuce cizího jazyka u studentů rozvíjeny. Dále se teoretická část zabývá důležitostí německého jazyka z hlediska současné situace. Tato kapitola nabízí různé metody rozvíjení motivace a poukazuje na výhody jazykové animace. Další větší kapitola se zabývá osobností učitele a vlastnostmi, kterými by měl ideální učitel disponovat. Pojednává o jeho aktivačně-motivačních, výkonových a dynamických vlastnostech, o pedagogických dovednostech a stylu řízení ve vyučování. Další kapitola popisuje často používané organizační formy a některé z aktivizujících metod, které používají učitelé ve vyučování německého jazyka.

V praktické části jsem se zaměřila na osobnost učitele a studenta. Ti jsou považováni za dva hlavní aspekty zkoumaného tématu, přičemž osobnosti učitele je v diplomové práci přikládána větší pozornost. Snažila jsem se odhalit odpovědi na otázky, které mne na začátku výzkumu zajímaly. Pro zjištění potřebných informací jsem si zvolila metodu rozhovoru a metodu pozorování. Rozhovor jsem provedla se čtyřmi učiteli odborných škol a s jejich osmi studenty. Další metodou, kterou jsem použila ke sběru dat, bylo pozorování jednoho z dotazovaných učitelů. Jednalo se o učitele, u něhož jsem vykonávala obě povinné pedagogické praxe. Díky náslechoвым hodinám jsem měla možnost nahlédnout do jeho způsobu vyučování. V praktické části jsou popsány některé z hlavních závěrů případového šetření. Během analýzy získaných dat se začaly „objevovat“ sjednocující kategorie, které jsou detailněji popsány v praktické části.

TEORETICKÁ ČÁST

1. DIDAKTICKÝ TROJÚHELNÍK

Výchovně vzdělávacím procesem se rozumí soubor prvků, mezi nimiž existují jisté vazby. Hlavními prvky výuky jsou žák, učitel a učivo. Tyto tři složky tvoří takzvaný „didaktický trojúhelník“.

1. *„Žáci jsou živé bytosti, rostoucí a schopné vývoje, ne mrtvé objekty. Cílem a smyslem vzdělávání je proto stimulovat jejich seberozvíjení.*
2. *Učitelé musí také být živí lidé a žít tím, čemu vyučují. Jinak jsou v nebezpečí, že se učivo stane mrtvým.*
3. *Mrtvé znalosti – interní informace, které nesouvisejí s životem – nemají v učivu co dělat.“ (Kalhous a Obst, 2002, s. 63)*

Z teorie didaktického trojúhelníku je patrné, že cílem žáka je vlastní rozvoj a získávání informací a cílem učitele by mělo být nejen předávání vědomostí a zkušeností vhodnou formou, ale také motivování studentů k učení.

Existuje celá řada faktorů, které ovlivňují vývoj výchovně vzdělávacího procesu studenta. Každý člověk disponuje jistými schopnostmi, dovednostmi a vědomostmi, které se rozvíjejí v závislosti na jeho věku, pohlaví, osobnosti a přesvědčení. Podmínkou úspěšné výuky je důkladná znalost studentů a jejich potřeb a zájmů ze strany učitele. Tato znalost slouží učiteli k tomu, aby studenty dokázal vést správným směrem, rozvíjel u nich touhu po poznání a motivoval je k vyučování pomocí vhodných metod a prostředků.

Pro vykonávání učitelské profese hraje důležitou roli nejen jeho kvalifikace, ale především specifický postoj ke studentům. Předpokladem úspěšného působení jsou na jedné straně sympatie a afektivní příklon ke studentovi. Na druhé straně záleží na racionálním posouzení situace a na diagnostice studenta, pomocí které učitel zjišťuje nejen podmínky, průběh a výsledky jeho učení, ale také celkový rozvoj osobnosti (Kalhous a Obst, 2002, s. 63-66).

2. MOTIVACE

Denis Waitley: Motivace začíná touhou. Když něco chceš, máš motiv to získat.

„Motivace (z latinského movere – hýbati, pohybovati) znamená souhrn hybných činitelů v činnostech, v učení a v osobnosti. Přitom hybným činitelem míníme takové skutečnosti, které jedince podněcují, podporují nebo naopak tlumí, aby něco konal nebo nekonal. Motivace zahrnuje jednak vnější pobídky a cíle, jednak vnitřní motivy.“

(Čáp, 1980, s. 66)

2.1 MOTIVACE JAKO PROCES

„Zacílené chování směřuje k redukci potřeby, kterou způsobuje dovršující reakce, čili uspokojení; potřeba a její uspokojení jsou tedy jakési spojené nádoby, jejich společným jmenovatelem jsou emoce, neboť potřeba je převážně pociťována jako napětí akcentující určitý konkrétní zážitek (např. hlad, únava, nuda, ale také např. pocit osamělosti, nedostatečné sociální opory atd.). Redukce potřeby čili dosažení uspokojení, dovršující reakce (např. nasycení) je spojeno s příjemnou emocí.“

(Nakonečný, 2003, s. 198)

2.2 PRINCIPY MOTIVACE

Milan Nakonečný (2003) uvádí ve své publikaci dva základní principy motivace, které jsou komplementární:

- ❖ Princip hédonismu (slasti)
- ❖ Princip psychického ekvilibria (rovnováhy)

Princip hédonismu

Tento princip zastává názor, že veškeré jednání směřuje k maximalizaci pocitů libosti a k minimalizaci pocitů nelibosti a vztahuje se ke konečným cílům. To znamená, že člověk je ochoten podstoupit mnohé útrapy, oběti a odříkání, aby si opatřil něco velmi příjemného. Pro někoho je nejvyšší cíl zdraví, pro jiného blahobyt nebo například poznání. Pocitu libosti lze dosáhnout nejen dosažením určité odměny, ale také vyhnutím se trestu (Nakonečný, 2003, s. 207-208).

Princip psychického ekvilibria

Princip směřuje nejen k udržování psychické rovnováhy, ale i k jejímu obnovení, pokud byla narušena. Vnitřní rozpory mezi situací danou (stav „je“) a situací žádoucí (stav „má být“), jsou hnací silou myšlení a jednání. Princip psychické rovnováhy usiluje o odstranění tohoto vnitřního rozporu. Komplementarita spočívá v tom, že narušení vnitřní psychické rovnováhy (vznik potřeby) je signalizováno nepříjemnými emocemi. Naopak její znovuzískání (upokojení potřeby) je signalizováno emocemi příjemnými (Nakonečný, 2003, s. 207-208).

2.3 HLAVNÍ FAKTORY MOTIVACE

- Osobnost učitele
- Úspěch činnosti
- Odměna a trest
- Budoucí perspektivní orientace studenta
- Sociální faktory
- Zpětná vazba

Osobnost učitele je jedním z nejdůležitějších motivačních činitelů, a to zejména z toho důvodu, že studentův vztah k předmětu je budován přes učitele. Jedním z faktorů, který vzbuzuje zájem žáků k učení je skutečnost, že se učí o věcech, které je baví, hodí se jim a dosahují při své činnosti úspěchu. Pokud se například žáci chystají na dovolenou do Rakouska, chtějí se naučit různé německé fráze především z vlastní vůle, aby se lépe

domluvili. Tato motivace působí velmi příznivě na učení žáků. Velmi důležitým motivačním faktorem je zvědavost žáků a zjištění, že vyučování je zábavné. Ve výuce hraje důležitou roli tvořivost. Výše zmíněné motivační faktory působí krátkodobě nebo dlouhodobě.

Dalším důvodem žáků ke zvýšení motivace je snaha o jistou kvalifikaci, kterou studiem získají. Žákům, kteří mají obvykle dobré výsledky, se zvyšuje sebevědomí. Úspěchy naplňují žáky pocitem, že něčeho dosáhli. Dalším motivačním faktorem je uznání učitele, spolužáků a rodičů. I když žáka učení nebaví, snaží se většinou držet krok s ostatními spolužáky, aby byl příznivě přijímán zbytkem třídy, učitelem, ale i rodiči. Ne příliš pozitivním faktorem motivace je potřeba vyhnout se neúspěchu. Žáci mohou mít někdy obavu, že pokud se nebudou učit, bude to mít nepříjemné důsledky. Potřeba vyhnout se neúspěchu také motivuje žáky a nutí je dosahovat dobrých výsledků, bohužel při ní dochází spíše k negativním emocím (Petty, 1996, s. 40-48).

Tabulka 1: Motivující a demotivující faktory

<i>MOTIVUJÍCÍ FAKTORY</i>	<i>DEMOTIVUJÍCÍ FAKTORY</i>
<i>Dobrá příprava</i>	<i>Špatná příprava</i>
<i>Uspořádání místnosti dle vlastních představ</i>	<i>Sezení v řadách</i>
<i>Střídání metod a sociálních forem</i>	<i>Referáty</i>
<i>Práce ve skupinách</i>	<i>Individuální práce</i>
<i>Nechat samostatně nalézat a řešit problémy</i>	<i>Předkládat řešení výsledků</i>
<i>Smět dělat chyby</i>	<i>Strach z chyb</i>
<i>Zažívat úspěch</i>	<i>Nesamostatnost, pasivní chování</i>
<i>Sám něco dělat</i>	<i>Přihlížet, naslouchat</i>
<i>Mít možnost převzít odpovědnost</i>	<i>Přenechávat odpovědnost jiným</i>
<i>Navozovat pozitivní napětí</i>	<i>Laxní přístup</i>
<i>Mít důvěru ve schopnosti jednotlivců</i>	<i>Příliš malá důvěra ve skupinu</i>
<i>Zanícení vedoucího kurzu</i>	<i>Vedoucí kurzu bez elánu</i>

Zdroj: Belz a Siegrist, 2001, s. 356

2.4 MOTIVACE K UČENÍ

Motivace k učení bývá považována za jednu ze základních podmínek školní úspěšnosti studenta. K tomu, aby studenti podávali dobré výkony, je nutné je motivovat. Učitel má ve výchovně vzdělávacím procesu velmi důležitou úlohu. Měl by své studenty nejen vyučovat, ale měl by je také motivovat a podílet se tak na pozitivním rozvoji jejich osobností. Pokud učitel rozvíjí u studentů motivaci k učení vhodným způsobem, vyvolává u nich zájem o učební činnost. V případě nevhodného působení může učitel brzdit nebo vyvolat odpor k učení. Učitel by se měl snažit motivovat své studenty po celou dobu vyučovacího procesu, nikoli pouze v motivační fázi vyučování (Lokšová a Lokša, 1999, s. 9-15).

2.4.1 VNITŘNÍ MOTIVACE

Vnitřně motivovaný student vykonává určitou činnost kvůli ní samé. Například chce uspokojit svoji zvědavost, vyřešit nějaký problém nebo touží po poznání. Není to tedy z důvodu, že by očekával ocenění, pochvalu nebo odměnu. Student, který je vnitřně motivovaný, dělá činnost s větší chutí, protože má o ni zájem a výsledek ho upokojuje. Pokud čte knihu pro potěšení z obsahu, je k této aktivitě vnitřně motivovaný. Studenti s touto motivací vykazují vyšší školní úspěšnost, navštěvují školu raději a připravují se na výuku lépe než jedinci s vnější motivací. Úspěšnost učení pramení zejména z vnitřní motivace (Lokšová a Lokša, 1999, s. 15).

2.4.2 VNĚJŠÍ MOTIVACE

Hovoříme-li o vnější motivaci, máme na mysli situaci, kdy je činnost vykonávána pod určitým tlakem. Pokud se student neučí z vlastního zájmu, ale pod vlivem vnějších motivačních činitelů, jedná se o vnější motivaci. Takové chování lze označit za instrumentální, neboť slouží jako nástroj. Student vykonává činnost z důvodu získání odměny nebo se snaží vyhnout trestu. Ti, u kterých převažuje vnější motivace, mívají pocit úzkosti, hůře se přizpůsobují, vyznačují se menším sebevědomím a obtížněji se vyrovnávají s neúspěchem (Lokšová a Lokša, 1999, s. 15).

2.5 MOTIVACE A EMOCE

Podstatou motivace jsou emoce, které jsou předpokladem úspěchu ve vyučování. Motivace rozhoduje o tom, co se člověk naučí a jaké cíle si bude v životě klást. Jsou to způsoby prožívání, provázené tělesnými změnami (útěk vyvolaný strachem, fyzické napadení vyvolané hněvem) a reakcemi jako jsou pláč, smích, začervenání nebo zažívací problémy způsobené trémou.

„Emoce je prožívání subjektivního stavu nebo vztahu k působícím podnětům.

Znakem tohoto prožívání je příjemnost, nebo nepříjemnost,

přitahování nebo odpuzování působících podnětů.“ (Holeček a kol., 2003, s. 97)

Často dochází ke střetu příjemných a nepříjemných emocí, kdy například průměrný student usiluje o jistý cíl - vyznamenání, touha po společenském postavení a uznání ostatních. Často ho to však stojí mnoho úsilí, které ho fyzicky a psychicky vyčerpává.

2.5.1 Kladná motivace

Hovoříme-li o kladné motivaci, máme na mysli probuzení kognitivních a sociálních potřeb (získání nových zkušeností, pozitivní vztah k lidem). Záměrem kladné motivace je dosažení pozitivní emoce (radost, spokojenost, štěstí), která se objevuje po dosažení určitého cíle nebo úspěchu. Člověku udělá radost většinou pochvala, odměna a projevy uznání od druhých lidí.

„Učitelé, výzkumní pracovníci i rodiče se shodují v názoru, že pozitivní motivace

učební činnosti žáka je důležitou, pokud ne přímo zásadní podmínkou

jeho školní úspěšnosti.“ (Lokšová a Lokša, 1999, s. 9)

Dobrý učitel by měl dbát na to, aby u studentů vyvolával především pozitivní emoce, neboť přispívají k psychické pohodě a ta zvyšuje výkonnost, soustředěnost a koncentrovanost, což je ve vyučovacím procesu nesmírně důležité.

FLOW MOTIVACE

Flow = volné plynutí, hladký průběh

Flow motivace je příklad velmi pozitivní a zábavné motivace, při níž dochází k tzv. ponoření účastníků do situace. Při tomto stavu hlubokého pohlčení dochází u studentů k optimálním studijním výsledkům. Studenti se při této motivaci plně koncentrují na svůj úkol a ztrácí pojem o čase. Během této motivace dochází u studentů ke ztrátě rozpaků. Cítí se šťastnější, spokojenější a kreativnější, což je cílem moderní pedagogiky.

Americký psycholog M. Csikszentmihalyi nazval prožitek výrazem flow, neboli volné plynutí, hladký průběh. Flow motivace se vyznačuje přirozenou koncentrací pozornosti jedinců. Pokud studenty zajímavá činnost pohlčí, zažívají příjemné pocity a doslova při ní zapomenou na čas. Studenty činnost baví a úkoly jsou pro ně přiměřeně obtížné. I přesto, že se zpravidla jedná o náročnou činnost, jedinec má pocit, že na úlohy stačí. Člověk má dojem, že takzvaně všechno plyne samo (Činčera, 2007, s. 17-18).

RADY PRO UČITELE

- „*Sami projevujte zájem – buďte pro svůj obor nadšeni*
- *Ukazujte, jaký význam má váš obor ve skutečném světě*
- *Využívejte tvořivosti a sebevyjadřování žáků*
- *Přesvědčujte se, že se žáci aktivně zapojují do výuky*
- *Pravidelně obměňujte činnost žáků*
- *Využívejte překvapení a neobvyklých činností*
- *Zadávejte třídě soutěživé a problémové úlohy*
- *Dávejte žákům hádanky, na které jim později sdělíte správnou odpověď*
- *Propojte učení s tím, co žáky zajímá mimo školu“*

(Petty, 1996, s. 48)

2.5.2 NEGATIVNÍ MOTIVACE

Negativní motivaci se v běžné pedagogické praxi nelze vyhnout. Prostředky, kterými učitel získává zpětnou vazbu, jsou zakotveny především v systému hodnocení v podobě zkoušení a písemných testů. Nejen hodnocení formou známky, ale také slovní hodnocení může u studenta vyvolat určitou formu nátlaku a tím i negativní motivaci.

Hovoříme-li o negativní motivaci, máme na mysli určité motivační vlivy, které snižují motivaci studentů a způsobují, že se studenti ve škole necítí dobře a nepracují efektivně. Zdrojem negativní motivace je frustrace potřeb studenta. Frustrující vlivy navozují u studentů následující pocity: nelibost, strádání, úzkost a nejistotu.

Škola má vliv na frustraci téměř všech sekundárních potřeb studentů. Může se jednat o frustraci sociálních potřeb, která nastává při nedostatku sociálních kontaktů nebo při dlouhodobých problémech v mezilidských vztazích. Ve škole se setkáváme také s frustrací potřeb úspěšného výkonu. Průměrní a prospěchově méně nadaní studenti s potřebou úspěšného výkonu bývají často frustrováni. Jedná-li se o dlouhodobý proces frustrace, začne se v oblasti učebních činností u studentů objevovat potřeba vyhnout se neúspěchu nebo strach z neúspěchu. Výsledným efektem frustrace poznávacích potřeb bývá nuda. Jakákoliv frustrace snižuje školní výkon. Jejimi nejtypičtějším projevy bývají nuda a strach ve vyučování, které negativně ovlivňují školní výkon.

STRACH

Strach se objevuje v případě pocitu ohrožení. Jedná se o frustraci potřeby bezpečí. Je doprovázen neurovegetativními projevy, jako je například zblednutí, chvění, bušení srdce nebo zrychlené dýchání. Strach lze rozdělit na vrozený (strach ze tmy, z bouře) a naučený (strach z osamělosti, ze stárání, ze školy). Strach ze školy je reakce na obecné přetížení ve škole. Může být způsoben obavou z neúspěchu, ze špatné známky, z učitele či ze zkoušení. Jeho důsledkem je omezená schopnost rozvíjet výkonnost, schopnosti i celou osobnost. Zvláštní formou strachu je tréma, strach z neúspěchu a veřejného ponížení. S těmito formami strachu se studenti občas setkávají ve škole. Pokud se jedná o lehčí formy, může to motivovat k aktivitě a k lepším výsledkům. Přesto by se měl učitel snažit emoce strachu v hodinách eliminovat a motivovat studenty pozitivními emocemi jako je radost a nadšení.

Strach ve škole je závažným motivačním činitelem. V mírné podobě zvyšuje výkony studentů, v silné podobě však jejich výkony zeslabuje.

NUDA

Nuda je výsledkem frustrace poznávacích potřeb. Výzkumy dokázaly, že příčinou nudy může být pocit jednotvárnosti vyučovacích hodin nebo pocit neužitečnosti daného předmětu. Reakce na tuto frustraci se projevuje rozptýlenou aktivitou. Ta se může projevovat tak, že si studenti kreslí, povídají a nevěnují se učivu. Někdy dochází k tzv. „stažení se do sebe“, kdy studenti přemýšlejí o tom, co by například rádi dělali po vyučování nebo ve svém volném čase a nevěnují pozornost vyučovanému předmětu. Dalším projevem nudy může být také agresivní chování, kdy studenti během vyučování vyrušují, například vykřikují nebo úmyslně zdržují hodinu nemístnými otázkami. Nuda má efekt domina, což znamená, že se přenáší z jednoho na druhého, dokonce i na učitele (Hrabal a kol, 1989, s. 158-170).

Tabulka 2: Jak bojovat s nudou ve školním prostředí

NUDA	Situace ve školním prostředí	Doporučené postupy
Nepříjemné pocity studentů	❖ Student považuje úlohy za zbytečné a nesmyslné❖ Student nemá možnost rozhodovat o ničem❖ Student by rád vykonával jinou aktivitu, než se mu doporučuje	❖ Učitel by měl vysvětlovat možnosti využití získaných poznatků v praxi❖ Učitel by měl nabízet možnosti❖ Učitel by měl diskutovat se studenty a hledat alternativní řešení
Nízká fyziologická aktivita studentů	❖ Opakující se nezáživné úlohy❖ Nepřiměřené úlohy: ○ Příliš lehké○ Příliš těžké	❖ Učitel by měl změnit typ úloh (nové, překvapující úlohy) a pracovní tempo❖ Učitel by měl zvolit vhodnou úroveň obtížnosti

Zdroj: MAREŠ, 2013, s. 286

Vnitřními zdroji (introtivy) se rozumí potřeby a pudy, které jsou označovány za nejsilnější motivační činitele. Jedná se o potřeby poznávací, sociální a výkonové. Neméně důležité jsou zájmy a emoce. Motivace má úzkou souvislost právě s emocemi. Studenti se ve škole setkávají s kladnými i zápornými emocemi. Mezi kladné patří radost, touha po poznávání nebo třeba zážitek úspěchu. Negativní emoce jsou prožívány ve formě strachu a nejistoty. Jako další vnitřní zdroje lze uvést postoje a hodnoty, návyky a zvyky nebo životní plány, cíle a ideály, které ovlivňují téměř každou lidskou činnost. Cíle jsou v životě člověka velmi důležité a lze je rozdělit na blízké, střední a dlouhodobé. Příkladem blízkého cíle může být snaha studenta o vylepšení známky. Střední cíl lze chápat jako úspěšné složení maturity a příkladem dlouhodobého cíle může být snaha o získání dobré profese (Holeček a kol., 2003, s. 110-112).

VNĚJŠÍ ČINITELE

- ❖ *Odměny*
- ❖ *Tresty*
- ❖ *Příkazy*
- ❖ *Prosby, přání a očekávání*
- ❖ *Nabídky, pobídky*
- ❖ *Vzory*

Vnějšími zdroji jsou pozitivní či negativní incentivy. Pozitivní incentivy jsou chápány ve smyslu odměn. Může se jednat o různé druhy pochval a výhod, o materiální odměny nebo třeba o úsměv. Negativní incentivy znamenají různé druhy trestů, například poznámka, napomenutí nebo zákaz oblíbené činnosti. Vnější činitele mohou mít podobu příkazu, prosby, přání a očekávání ze strany druhých (Holeček a kol., 2003, s. 110-112).

Odměny a tresty zajišťují zpevňování, posilování a vytváření dočasných spojů. Ve vyučovacím procesu mají nejen informační, ale také motivační funkci. Jedná se o záměrně navozené následky splnění či nesplnění požadavků, které jsou na studenta kladeny ve výchovně vzdělávacím procesu. Očekávání odměn zvyšuje výskyt určitého chování v budoucnosti, naopak očekávání trestu snižuje výskyt nežádoucího chování.

ODMĚNA

Odměna = kladný typ motivace

Odměna slouží k dosažení žádoucího cíle. Je to jedna z forem pozitivního posilování. Z hlediska pedagogické psychologie chápeme odměnu jako podnět, který je spojen s určitým jednáním nebo chováním jedince, které je žádoucí. Odměna přináší jedinci pocit uspokojení některých potřeb a vyjadřuje kladné společenské hodnocení. Výchovně vzdělávací proces užívající převážně odměn je efektivnější než proces užívající převážně trestů.

U odměn záleží na jejich druhu a frekvenci. Lze rozlišit odměny morální od materiálních. U vyspělejších jednotlivců jsou morální odměny účinnější než odměny materiální. Morálními odměnami se rozumí projevy sympatie, kladný vztah a kladné společenské hodnocení (Čáp, 1980, s. 298- 299).

Nejtypičtější odměnou za dobrý výkon studenta je pochvala, která mu poskytuje pocit sebeuplatnění a vyvolává prožitek úspěchu. Pochvala by měla být udělena studentovi okamžitě po splnění určitého výkonu. Učitel by měl studenty na začátku nové činnosti chválit častěji, aby je tak motivoval. Potupně by však měl frekvenci pochval snižovat, aby neztratily hodnotu. Učitelé by měli své studenty povzbuzovat a chválit, pokud si to zaslouží. Tím pomáhají žákům v růstu a zlepšování jejich dovedností. Především slabší studenti potřebují slyšet chválu, která jim dodá více sebedůvěry a motivuje je k lepším výsledkům. Chválu může učitel posílit přímým zrakovým kontaktem či úsměvem. Učitel by měl chválit a oceňovat spravedlivě a dávat si pozor na upřednostňování některých studentů. Měl by se studenty komunikovat s využitím pozitivních slov, zaměřit se především na jejich silné stránky a navrhopvat zlepšení stránek stinných. Učitel by měl hodnotit nejen výsledky studentů, ale soustřeďovat se také na jejich snahu. Pokud jsou žáci často kritizováni, vytváří se u nich pocit strachu, který je pro ně demotivujícím faktorem (Petty, 1996, s. 56-62).

TREST

Trestem se rozumí takový podnět, který je spojen s určitým jednáním jedince, které je nežádoucí. Trest vyjadřuje negativní společenské hodnocení jednání a přináší studentovi omezení některých potřeb, popřípadě frustraci (Čáp, 1980, s. 298).

Základní funkcí trestu je zabránit opakovanému výskytu nežádoucího chování. Učitelé používají tresty v případě neplnění požadované činnosti. Trest je jakýmsi donucovacím prostředkem k vykonávání nepříjemné aktivity, například k plnění domácích úkolů.

2.7 POTŘEBA

„Potřeba je stav nedostatku nebo nadbytku, který člověk pociťuje jako nepříjemný a má proto snahu jej odstranit, tj. danou potřebu uspokojit (nasytit, saturovat)“

(Holeček a kol., 2003, s. 113)

2.7.1 DĚLENÍ POTŘEB

Při vyučovacím procesu se využívá faktu, že student má určité potřeby. Chceme-li studenta naučit jisté dovednosti, nutně musíme uspokojit jeho potřeby.

Rozlišujeme potřeby:

- ❖ Kognitivní
- ❖ Výkonové
- ❖ Sociální
- ❖ Estetické a existenciální

KOGNITIVNÍ POTŘEBY

Kognitivní (poznávací) potřeby představují touhu po nových informacích a po vzdělání. Nedostává-li se člověku dostatečného přísunu podnětů, dochází u něho k tzv. „*stimulačnímu hladu*“.

Potřeba receptivní - touha po pasivním získávání informací, novinek, vědomostí a zajímavostí

Potřeba heuristická – touha po samostatném řešení problémů. Jedinec sám objevuje postup řešení. Tato potřeba je považována za kvalitnější, neboť informace, na které přijde jedinec vlastním úsilím, si uchová v paměti mnohem déle, než informace získané receptivní formou (Holeček a kol., 2003, s. 114).

Petty vytvořil pro kognitivní potřeby zajímavou mnemotechnickou pomůcku:

VYUČOVAT?

VY Vysvětlení

U Ukázka

Č Činnost

O Oprava a kontrola

V Vybavovací pomůcky

A Aktivní opakování

T Testování

? Zpětná vazba

Tyto prvky nepředstavují vyučovací metody, ale zkušenosti studenta. Není podstatné, jak jsou tyto potřeby uspokojeny, ale zda vůbec uspokojeny jsou. Pro dobrý výsledek je důležité, aby byly uspokojeny všechny potřeby. Tento model se týká pouze kognitivních potřeb, které nám pomáhají získávat zkušenosti studenta. Jsou tedy předpokladem pro zvládnutí praktických dovedností studenta (Petty, 1996, s. 20-23).

VÝKONOVÉ POTŘEBY

Výkonová motivace aktivizuje člověka k dosahování dobrých výsledků, ať už ve škole nebo v pracovním procesu.

Tabulka č. 3: Výkonové potřeby

Potřeba být kompetentní	<i>Jedinec se snaží vynikat alespoň v nějaké činnosti a být tak uznáván ostatními</i>
Potřeba úspěšného výkonu	<i>Jedinec s vysokou potřebou výkonu se snaží o vynikající výkony; nebojí se, že se dopustí chyb; nikdy se nevzdává a často překonává mnohé překážky; jeho cílem je vyniknout</i>
Potřeba vyhnutí se neúspěchu	<i>Jedinec se snaží zakrýt svoji nedostatečnou úroveň schopností a své nedostatky; cítí se neustále ohrožen a vyhýbá se náročným situacím Úkoly si volí buď středně obtížné či velmi těžké, kdy se chyba nepovažuje za neúspěch</i>
Potřeba vyhnutí se úspěchu	<i>Jedinec disponuje vyššími výkony než jeho spolužáci, ale chce být uznáván svými spolužáky, kteří mají negativní postoj k učení. Jedná se o zvláštní typ sociálního chování, díky němuž bude svými spolužáky nadále přijímán a vyhne se sociální izolaci a šikanování</i>

Zdroj: Mareš, 2013 s. 256

→ **Potřeba dosažení úspěšného výkonu**

Hovoříme-li o potřebě dosažení úspěšného výkonu, máme na mysli snahu překonávat překážky pomocí svých schopností, dovedností a zkušeností. Lidé s odlišnou úrovní výkonové motivace si volí různě obtížné úlohy.

Jedinci s velkou potřebou úspěšného výkonu upřednostňují náročné úlohy, které jsou pro ně „výzvou“. Výzkumy ukázaly, že lidé s vysokou výkonovou motivací jsou soutěživí a jejich cílem jsou vynikající výkony. Vybírají si profese, kde mohou dosahovat individuálních úspěchů (právník, inženýr či lékař). Může se jednat i o sportovce individuálních disciplín, kteří mívají touhu dokázat sobě i ostatním, že v něčem vynikají.

Jedinci s nízkou potřebou úspěšného výkonu si vybírají úlohy velmi snadné nebo velmi těžké. Pokud si jedinec vybere velmi snadnou úlohu, kterou je schopen vyřešit, dosahuje tím

pocitu uspokojení. Úlohy velmi těžké si vybírá z toho důvodu, že neúspěch v něčem obtížném na něj nevrhá špatné světlo (Plháková, 2003, s. 373-374).

Pokud jsou na jedince kladeny přiměřené požadavky, je povzbuzován k samostatnosti a k přesnosti, vzniká u něho podstata potřeby úspěšného výkonu. Člověk s touto potřebou většinou přičítá úspěch svým pozitivním vlastnostem a neúspěch vidí jako nedostatečné úsilí. Takovéto připisování příčin vede k pozitivnímu sebehodnocení, díky kterému se stává vytrvalejším a odolnějším vůči neúspěchu (Hrabal a kol., 1989, s. 57-58).

→ *Potřeba vyhnout se neúspěchu*

Plháková rozlišuje dva typy lidí, kteří mají potřebu vyhnout se neúspěchu. Na jedné straně jsou to ti, kteří se výkonovým situacím vyhýbají z důvodu strachu ze selhání. Tato skupina lidí se řídí pravidlem „Kdo nic nedělá, nic nezkazí“. Na druhé straně jsou lidé, kteří dělají všechno pro to, aby zadaný úkol splnili co nejlépe. Často jim v tom bohužel brání jejich schopnosti. Proto musí vynaložit velké úsilí, aby jejich neschopnost nebyla odhalena. Strach z neúspěchu se vyvíjí u dětí, které byly nebo jsou, často trestány za neúspěchy. Na některé děti je vyvíjen tlak ze strany rodičů, kteří od nich očekávají vynikající výsledky. Pokud jim dítě není schopno toto očekávání naplnit, dochází u něho k pocitům úzkosti. Často dochází k situaci, že dítě, které například přednese referát před svými spolužáky, nemá radost z toho, že svůj přednes úspěšně zvládlo, ale pociťuje úlevu, že si neudělalo ostudu (Plháková, 2003, s. 374-375).

Pokud je jedinec přetěžován, vytváří se u něho potřeba vyhnout se neúspěchu. Většinou si klade nízké cíle a snadné úkoly, aby chránil sám sebe před neúspěchem. Takový člověk přisuzuje svůj úspěch zpravidla náhodě a štěstí namísto svých schopností, a tím svůj úspěch znehodnocuje. Neúspěch si vysvětluje nedostatkem vlastních sil, což působí negativně na jeho hodnocení (Hrabal a kol., 1989, s. 57-58).

→ *Potřeba vyhnout se úspěchu*

Potřeba vyhnout se úspěchu je výsledkem obav ze zodpovědnosti a zátěže nebo z odmítání druhých lidí. Například nadaný žák, v kolektivu spolužáků s průměrnými výsledky, se může stát obětí šikany (Plháková, 2003, s. 375- 376).

Tabulka č. 4: Vztahy mezi příčinami a pocity úspěchu a neúspěchu

Příčina	Úspěch	Neúspěch
schopnosti	sebedůvěra	neschopnost
úsilí	uvolnění	zahanbení
vliv ostatních	vděk	hněv
smůla, štěstí	překvapení	překvapení

Zdroj: Hrabal a kol., 1989, s. 111

SOCIÁLNÍ POTŘEBY

Sociální potřeby jsou uspokojovány ve společenských vztazích. Dítě získává vzory v rodině a poté se snaží uplatnit tyto vzory v začleňování se do kolektivu. Potřeba lásky hraje neméně důležitou roli. Základy pozitivních a negativních vztahů jsou důsledkem rodinné výchovy. Jedná se o komunikaci, afiliaci. Patří sem potřeba uznání, která motivuje studenty, aby vynikali svými znalostmi a dovednostmi a byli tak uznáváni nejen svými spolužáky, ale i učiteli, rodiči a známými (Holeček a kol., 2003, s. 114-115).

POTŘEBY ESTETICKÉ A EXISTENCIÁLNÍ

Potřeby estetické a existenciální se řadí mezi potřeby vyšší a jedná se o potřebu obklopovat se hezkými věcmi a dosáhnout v životě určitého cíle (Holeček a kol., 2003, s. 116).

3. VÝUKA NĚMECKÉHO JAZYKA NA STŘEDNÍ ŠKOLE

„Potřeba umět jeden nebo více cizích jazyků v našem každodenním životě stoupá, neboť znalost jazyků otevírá dveře do světa a rozšiřuje pole profesního uplatnění a seberealizace. Je tedy přirozené, že i zájem o učení se cizím jazykům je stále větší, a to jak v nejrozličnějších oblastech života, tak ve všech věkových kategoriích.“ (Lojová a Vlčková, 2011, s. 8).

3.1 DŮLEŽITOST NĚMECKÉHO JAZYKA

Česká republika je ze dvou třetin obklopena německy mluvícím prostředím. Tímto jazykem se mluví nejen v Německu, ale také v Rakousku, Švýcarsku, Lichtenštejnsku, ve východních částech Belgie a Francie a na severu Itálie. Vedle ruského jazyka je německý jazyk nejvíce používaný mateřský jazyk v Evropě.

Německý jazyk je pro více než 90 milionů obyvatel Evropy rodným jazykem a v oblasti vědy a výzkumu je považován za druhý nejdůležitější jazyk na světě. Spolková republika Německo je nejvýznamnějším partnerem České republiky, kde působí velké množství německých firem, nabízejících mnoho pracovních míst.

Smlouva o dobrém sousedství z roku 1992 je základem česko-německých vztahů od sametové revoluce v tehdejším Československu a od znovusjednocení Německa. Tato smlouva vymezuje rámec pro široce rozvinutou spolupráci a předpokládá pravidelná setkání na vládní úrovni. V současné době dochází k opětovnému navazování kontaktů mezi Čechy a Němci. Stále přibývají organizace, které se snaží obnovit dobré vztahy mezi oběma národy. Zvyšuje se počet česko-německých mateřských škol v pohraničních oblastech, které jsou navštěvovány dětmi, mluvícími oběma jazyky. Ti pocházejí často z rodiny, kde jeden z rodičů je české národnosti a druhý německé. Tyto dvojjazyčné školky navštěvují také děti, jejichž rodiče vyžadují, aby se jejich potomci učili cizímu jazyku již od raného dětství. Mnoho studentů z České republiky má možnost studovat v Německu, Rakousku či jiné oblasti, kde je úředním jazykem němčina.

3.2 VÝUKA NĚMECKÉHO JAZYKA NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH

Výuka cizího jazyka je v dnešní době založena především na komunikaci. Z toho důvodu jsou třídy rozděleny do skupin. Výhodou vyučování německého jazyka na středních školách je poměrně malá početnost studentů při vyučovacích hodinách. Jedinci tak mají větší možnost dostat se během výuky častěji ke slovu, čímž se zlepšuje jejich výslovnost, pohotovost a snižuje se ostýchavost. Jak se říká, chybami se člověk učí a práce s chybou by byla ve velkém počtu studentů mnohem obtížnější.

Problémem dnešní doby je ztráta zájmu o výuku německého jazyka. V současné době dává velká část studentů přednost výuce anglického jazyka. Studenti si mají možnost zvolit druhý cizí jazyk podle svého uvážení. Bohužel často dochází k tomu, že si volí cestu nejmenšího odporu a vybírají si buď ruský jazyk, který se podobá jazyku českému nebo španělštinu a francouzštinu, které považují za lehčí nebo modernější jazyky.

Znalost angličtiny je v dnešní společnosti považována za zcela samozřejmou a předpokládá se, že tímto jazykem se bude umět dorozumět téměř každý člověk. Ti, kteří umí druhý cizí jazyk, mají větší šanci získat vysněnou práci, a to doma i v zahraničí. Druhý cizí jazyk je bonus, který otevírá dveře k mnoha příležitostem. Nároky na výuku cizích jazyků a snaha o modernizaci didaktiky neustále stoupá. Učitelé cizích jazyků by se měli snažit o neustálou modernizaci výuky a přípravu studentů na bezproblémovou komunikaci s rodilými mluvčími. Otázka didaktiky druhého cizího jazyka se v České republice stala aktuální po roce 1989, kdy se výuka cizích jazyků na školách rozšířila a velká část učitelů se musela rekvalifikovat.

3.2.1 CÍLE VYUČOVÁNÍ NĚMECKÉHO JAZYKA

Vyučování cizího jazyka má tři základní cíle: komunikativní, formativní a informativní.

1. Komunikativní cíl

Hovoříme-li o komunikativním cíli, máme na mysli praktické použití jazyka. Komunikace v cizím jazyce je považována za základní a váže se na ni cíl vzdělávací a výchovný. Základními řečovými dovednostmi jsou psaní, mluvení, čtení a poslech. Zbývající dva cíle jsou označovány za doprovodné.

2. Formativní cíl

Formativní (výchovný) cíl poukazuje na sounáležitost lidí, přestože vykazují určité rozdíly, ať už se jedná o kulturu, rysy osobnosti, charakter, morálku či náboženské vyznání.

3. Informativní cíl

Informativní (vzdělávací) cíl se zabývá reáliemi, jako jsou například informace o přírodě a geografii německy mluvících zemí, politice a historii, architektuře a bydlení, jídle a zvycích atd. (Choděra, 1993, s. 17).

3.2.2 KLÍČOVÉ KOMPETENCE VE VÝUCE NĚMECKÉHO JAZYKA

„Klíčové kompetence představují soubor vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, které jsou důležité pro osobní rozvoj jedince, jeho aktivní zapojení do společnosti a budoucí uplatnění v životě“ (Balada, 2007, s. 8)

Učitelé by měli své studenty během středoškolského studia vybavit klíčovými kompetencemi a všeobecným rozhledem. Rámcový vzdělávací program usiluje o to, aby vědomosti, dovednosti i postoje byly ve výuce rozvíjeny pospolu, nikoli izolovaně.

Studenti by si měli osvojit tyto kompetence:

- *Kompetenci k učení*
- *Kompetenci k řešení problému*
- *Kompetenci komunikativní*
- *Kompetenci sociální a personální*
- *Kompetenci občanskou*
- *Kompetenci k podnikavosti*

3.3 VÝUKA DRUHÉHO CIZÍHO JAZYKA DLE RVP

Vzdělávací obsah je propojený celek očekávaných výstupů a učiva. Očekávané výstupy informují o tom, jakými vědomostmi, dovednostmi, postoji a hodnotami mají studenti disponovat. Vzdelávací obsah se skládá z receptivních, produktivních a interaktivních řečových dovedností.

→ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY

a) Receptivní řečové dovednosti

Očekávaných výstupů receptivních řečových dovedností je několik. Jedná se zejména o porozumění hlavním myšlenkám autentického ústního projevu a o rozlišení jednotlivých mluvčích. Studenti by měli prokázat porozumění autentického čteného textu a vyhledat v něm potřebné informace. V případě neznámých slov mohou použít slovník nebo encyklopedii. Očekávaným výstupem je i čtení s porozuměním v cizím jazyce a schopnost studenta odhalit zápletku a sled událostí ve filmu či ve hře.

b) Produktivní řečové dovednosti

U produktivních řečových dovedností se předpokládá schopnost studentů srozumitelně formulovat svůj názor, spontánně a plynule, bez gramatických chyb. Přednést souvislý projev na dané téma a vyjádřit své stanovisko. Očekává se, že dokážou popsat své okolí, svoje zájmy a činnosti a budou používat bohatou všeobecnou slovní zásobu k rozvíjení argumentace. Očekávanými výstupy u interaktivních řečových dovedností se rozumí schopnost vyjádřit a obhájit své myšlenky a názory vhodnou písemnou i ústní formou.

c) Interaktivní řečové dovednosti

Hovoříme-li o interaktivních řečových dovednostech, máme na mysli schopnost studentů zahájit, vést a ukončit dialog s rodilým mluvčím.

→ UČIVO

a) Jazykové prostředky

Z hlediska jazykových prostředků a jejich funkce by měli být studenti seznámeni s fonetikou, pravopisem, gramatikou a lexikologií.

b) Komunikační funkce jazyka

Studenti se učí vyjádřit svůj souhlas či nesouhlas, jsou schopni o něco poprosit či odmítnout. Očekává se, že budou schopni projevit své emoce, například pocit libosti a nelibosti, radosti a zklamání atd. Učitelé kladou důraz na kratší a delší písemné projevy. Mezi kratší písemný projev lze zařadit pozdrav či blahopřání. Delším písemným projevem je myšlen například podrobný životopis nebo vypravování.

c) Tematické okruhy a komunikační situace

Jedná se o jazykově náročnější, ale nekomplikované texty, s nimiž se student může setkat v běžných situacích, například při cestování do cizích zemí.

d) Realie zemí studovaného jazyka

Obsahem učiva německého jazyka jsou realie - zvláštní rysy určitého státu. Studenti získávají poznatky o kultuře, vědě, sportu, politickém a ekonomickém postavení ve světě a o vztahu s Českou republikou. Studenti by měli být seznámeni se stručnou charakteristikou ekonomické, společenské a kulturní situace dané země. Se zvláštnostmi, odlišnostmi, tradicemi atd.

ZÁVĚR:

Studenti by se měli naučit postupně zvládat mluvený a psaný projev a vytvářet komplexní komunikační kompetence. Aktivní znalost cizích jazyků přispívá k účinnější mezinárodní komunikaci. V současné době je ve výuce cizích jazyků kladen důraz na zvyšování komunikativní úrovně. Studenti by se měli naučit v cizím jazyce komunikovat o běžných tématech, aby se mohli dorozumívat s rodilými mluvčími a navazovat s nimi společenské vztahy. Také by měli porozumět kultuře a jiným zvykům a plně je respektovat (Balada, 2007, s. 16-20).

3.4 MOTIVACE VE VYUČOVÁNÍ NĚMECKÉHO JAZYKA

„Význačnou roli ve výuce cizích jazyků hraje motivace, spojená s didaktickou zásadou aktivity žáků.....čím vyšší je motivace žáků, tím lepší jsou výsledky jejich učení; čím lepší jsou učební výsledky, tím více jsou žáci k učení motivováni. Vzniká tedy jakési učební perpetuum mobile.“

(Choděra, 2006, s. 143)

Motivace jako nelehký úkol pedagogů

K největším výzvám učitele patří motivovat studenty, kteří nemají přirozený zájem o učení. Na druhé straně je důležité udržovat zájem studentů, kteří se učí rádi. Může se stát, že studenti podávají výkony, které jsou mnohem nižší než jejich možnosti, což bývá způsobeno nízkou motivací. Právě práce s motivací je jedním z nejnáročnějších úkolů učitele. V některých učebnicích je člověk přirovnáván k automobilu, který má přesně stanovený cíl, k němuž se dostane určitým směrem a vynaloží při tom jistou energii. Pohyb k cíli závisí nejen na motivaci, ale i na kompetencích jedince. Pokud chce člověk dosáhnout jistého cíle, musí disponovat určitými kompetencemi jako je například inteligence, paměť, schopnost koncentrace pozornosti a kreativita. Motivy uvádějí člověka do pohybu a rozhodují o směru a energii jeho aktivity. Základní formou motivace je potřeba, stav tělesného nebo psychosociálního nedostatku.

3.5 METODY ROZVÍJENÍ MOTIVACE VE VÝUCE

- ❖ **Problémové vyučování** – učitel se snaží vzbudit u studentů zájem o problém, o společné hledání možných řešení, o aktivitu a zpětnou vazbu
- ❖ **Vyučování hrou** – existuje celá řada didaktických her, které slouží k uvolnění atmosféry ve vyučování.
- ❖ **Zajímavé úlohy** – tvořivé úkoly
- ❖ **Smysl a význam učiva** – učitel by se měl snažit studenty přesvědčit, že budou vědomosti v praxi potřebovat
- ❖ **Soutěže** – učitel by měl střídat různé druhy činností, aby se uplatnili studenti s různými typy nadání (manuální činnost, inteligence, umělecký talent)
- ❖ **Dramatizace** – hraní různých rolí
- ❖ **Odměna a trest** – pozitivní hodnocení motivuje studenty k lepším výkonům.
- ❖ **Rozmanitost ve vyučování** – střídání výukových metod a organizačních forem nevede ke stereotypnímu vyučování a neustále udržuje studenty v aktivitě.
- ❖ **Regenerace sil** – únavu studentů lze eliminovat různými relaxačními cvičeními
- ❖ **Aktuálnost** – témata a problémy by měly být aktuální a měly by vycházet ze zkušenosti studentů
- ❖ **Tvořivost** – divergentní myšlení
- ❖ **Kooperativní vyučování** – studenti pracují ve skupinách
- ❖ **Využití vlastních zdrojů** – studenti si vyhledávají informace sami v různých knihách a slovnících a vypracovávají referáty (Lokšová a Lokša, 1999, s. 43-44).

3.5.1 JAZYKOVÁ ANIMACE

Motivaci studentů lze zvýšit například prostřednictvím jazykové animace, kterou zajišťuje koordinační centrum českoněmeckých výměn mládeže s názvem Tandem. Koordinační centra Tandem v Plzni a Regensburgu podporují sbližování a rozvoj přátelských vztahů mezi mladými lidmi z České republiky a Německa. Centra vzdělávají odborné pracovníky v oblasti práce s mládeží a podílejí se na vzniku různých projektů, které podporují partnerské vztahy obou zemí. Jazyková animace budí zájem o jazyk a její centrální metodou je hra.

PROJEKT „NĚMČINA NEKOUŠE“

Cílem projektu je zvýšit zájem studentů o výuku německého jazyka. Snaží se přimět studenty k volbě němčiny jako druhé cizí řeči. Koordinační centra školí učitele, aby si osvojili metodu jazykové animace, používali ji ve vyučovacích hodinách a zvýšili tak motivaci studentů k výuce německého jazyka. Jazyková animace podporuje zájem o jazyk zábavnou formou. Jedná se o hravou metodu, která usiluje o to, aby si studenti vytvořili pozitivní vztah k německému jazyku. Slouží k odbourávání jazykových bariér a překonávání strachu z mluvení v cizím jazyce. Projekt poskytuje učitelům metodickou příručku, která je jakýmsi průvodcem, jak využívat osvědčené metody jazykové animace. Jedním ze dvou cílů příručky je nabídnout učitelům německého jazyka metody, pomocí kterých mohou zvýšit motivaci studentů a probudit u nich zájem nejen o Němčinu, ale také o země, jejichž úředním jazykem je němčina. Ideální animátor by měl velmi dobře ovládat německý jazyk. Dalším požadavkem na animátora je kreativnost a spontánnost. Měl by být o svých metodách přesvědčen a přenášet pozitivní energii na ostatní. Být empatický k účastníkům skupiny a vnímat jejich potřeby. Je důležité, aby byl na každou jazykovou animaci dobře připraven a zacházel se svým plánem flexibilně.

4. OSOBNOST UČITELE

„Průměrný učitel vypráví.

Dobry učitel vysvětluje.

Výborný učitel ukazuje.

Nejlepší učitel inspiruje“

W. A. Ward

4.1 POŽADAVKY KLADE NÉ NA UČITELE

1. Odborné vzdělání v oboru
2. Odborné vzdělání pedagogické a psychologické
3. Osobnostní předpoklady

4.1.1 OSOBNOSTNÍ PŘEDPOKLADY UČITELE

Učitel je označován za základního motivačního činitele výchovně vzdělávacího procesu. Měl by být přátelský, trpělivý a především by měl mít kladný vztah k dětem. Měl by se vyznačovat vysokou inteligencí, čímž se předpokládá bohatá slovní zásoba a dobrá vyjadřovací schopnost. Měl by mít racionální uvažování, dobrou pozorovací schopnost, schopnost zpracovávat rozumově všední události a poučit se z chyb. Dalšími předpoklady správného učitele je zdravá sebedůvěra, pevná vůle, trpělivost, spravedlnost, tvořivost, smysl pro humor a žebříček životních cílů. Pracovní tempo by měl volit přiměřené, aby odpovídalo úrovni studentů. Čím kreativnější učitel je, tím zábavnější hodiny dokáže pro své studenty připravit.

Ideální učitel by měl zaujmout studenty a nadchnout je pro daný předmět. Předpokladem dobrého učitele jsou výborné znalosti ve svém oboru a schopnost předávat je spolu se zkušenostmi svým studentům zábavnou formou. Odborné vzdělání pedagogické a psychologické umožňuje učiteli pochopit zákonitosti rozvoje osobnosti studenta v procesu vyučování a výchovy.

4.1.2 DOVEDNOSTI UČITELE

Úspěšnost vyučování mívá úzkou spojitost s kvalitou pedagogických dovedností učitele. Základy těchto dovedností získávají budoucí učitelé na pedagogických fakultách. Záleží nejen na odborné kvalifikaci učitele, ale také na jeho schopnosti předávat získané vědomosti svým studentům.

1. **Plánování a příprava:** dovedností učitele je výběr výukových cílů ve vyučování, volba klíčových kompetencí a dovednost volby nejlepších prostředků k dosažení těchto cílů
2. **Realizace vyučování:** dovedností učitele je zapojení studentů do vyučovacího procesu
3. **Řízení vyučovací jednotky:** dovedností učitele by mělo být správné řízení a organizování učebních činností během vyučování a udržení pozornosti studentů, jejich zájmu a aktivní účasti ve vyučovacím procesu
4. **Klima třídy:** dovedností učitele by mělo být vytvoření a udržení kladných postojů k výuce
5. **Kázeň:** dovedností učitele je udržení pořádku ve třídě
6. **Hodnocení prospěchu studentů:** dovedností učitele je spravedlivé hodnocení výsledků studentů
7. **Sebehodnocení:** dovedností učitele je dokázat vyhodnotit výsledky své pedagogické práce a snažit se o neustálé zlepšování (Kyriacou, 1996, s. 25-26)

4.1.3 PODPORA MOTIVACE STUDENTŮ K UČENÍ

Jak bylo již několikrát zmíněno, učitel patří mezi nejdůležitější motivační činitele. K povzbuzení studentů mu slouží různé techniky.

- ❖ *Technika vnitřní motivace*
- ❖ *Technika vnější motivace*
- ❖ *Technika očekávání úspěšného výkonu*

Vnitřní motivace – učitel, který usiluje o zvýšení vnitřní motivace u svých studentů, se snaží vybírat témata, která jsou pro studenty zajímavá. Nabídne-li studentům možnost, aby si sami vybrali úkol, zvýší tak jejich zájem. Například sestavují-li studenti školní časopis v cizím jazyce, může si každý z nich zvolit téma, které ho zajímá. Studenti se zájmem o sport se mohou věnovat sportovním událostem a studentky se zájmem o módu mohou psát o nejnovějších výstřelcích módy (Kyriacou, 1996, s. 83-84).

Vnější motivace – tento typ motivace u studentů může učitel posilovat tak, že zdůrazní užitečnost a důležitost probírané činnosti a čeho by díky ní mohli dosáhnout. Může se jednat o krátkodobé či dlouhodobé potřeby. Příkladem krátkodobé potřeby může být snaha o získání dobré známky z plánovaného testu. Pokud bychom hovořili o dlouhodobých potřebách, mohli bychom uvést příklad touhy po realizaci budoucí kariéry (Kyriacou, 1996, s. 84).

Očekávání úspěchu – učitel by se měl snažit zadávat studentům úkoly, které jsou pro ně přiměřeně náročné a při kterých mají reálnou naději na jejich úspěšné zvládnutí. Učitel by měl studentům dávat najevo svoji důvěru a přesvědčit je, že pokud se budou snažit, podaří se jim dosáhnout požadovaných výsledků (Kyriacou, 1996, s. 84-85).

4.2 AUTODIAGNOSTIKA UČITELE

4.2.1 AKTIVAČNĚ MOTIVAČNÍ VLASTNOSTI

Z hlediska aktivačně-motivačních vlastností lze učitele dělit na dva typy. Na jedné straně stojí paidotrop, jehož primární potřebou je výchova a formování studentů. Je empatický a snaží se přiblížit problémům svých studentů. Logotrop je typ učitele, který má zájem především o učivo a předmět, který vyučuje, než o samotné studenty. Snaží se vzbudit zájem u studentů o daný předmět a předat jim co nejvíce informací (Dvořáček, 1999, s. 109).

4.2.2 DYNAMICKÉ VLASTNOSTI

Záleží také na dynamických vlastnostech učitele. Podle Eysenckovy typologie je vhodným typem extrovert, neboli člověk společenský, komunikativní. Ten nemá problém s navazováním kontaktů, na rozdíl od uzavřeného introverta. Avšak mezi studenty jsou také různé typy osobnosti. Z tohoto hlediska je možné se domnívat, že introvertní učitelé mají pochopení pro stejně zaměřené žáky.

Dle Hippokratovy teorie je vhodným učitelem sangvinik, který působí optimisticky, přátelsky, přístupně a hovorně. Tento typ učitele naplňuje práce ve velké skupině lidí, kterou nalézá právě v prostředí školy. Cholerický učitel bývá sice aktivní, ale občas příliš zbrklý a lehce vznětlivý. Melancholik je citlivý, ale pesimisticky laděný. Flegmatický učitel působí klidně a vyrovnaně, ale brání se jakýmkoliv změnám. Jeho výuky proto mohou působit fádně (Dvořáček, 1999, s. 107-112).

4.2.3 VÝKONOVÉ VLASTNOSTI

Výkonovými vlastnostmi se rozumí vědomosti a vloh, které ovlivňují kvalitu učitelské profese. Díky didaktickým schopnostem učitele dokážou studenti lépe pochopit probíranou látku. Učitel s expresivními schopnostmi používá barvitou řeč, vhodnou gestikulaci a přirozeně se pohybuje po třídě. Organizační schopnosti projevuje učitel dodržováním řádu v hodině a střídáním aktivit. Percepční schopnosti umožňují učiteli vcítit se do pozitivních a negativních emocí studentů. Nedílnou součástí jsou komunikativní schopnosti, díky nimž se učitel dorozumívá nejen se studenty, se svými kolegy, nadřízenými, ale také i s rodiči. Sebereflexe je důležitou součástí výkonových vlastností učitele, který by měl vlastním sebehodnocením hledat své silné a stinné stránky, zamýšlet se nad rezervami a snažit se neustále rozvíjet (Dvořáček, 1999, s. 107-112).

4.3 STYL ŘÍZENÍ UČITELE

- ❖ **Demokratický styl** je preferovaným stylem řízení výuky, jedná se o takový styl řízení, kdy učitelova autorita záleží na jeho osobnosti. Své studenty dokáže povzbudit, vyslechnout, ale trvá na dodržování pravidel. Učitel usiluje o přátelské vztahy ve třídním kolektivu a o pozitivní emoce, jako je radost a spokojenost.
- ❖ **Autokratický styl** - učitel s tímto stylem řízení je dominantní. Charakteristickým rysem tohoto stylu řízení bývá přesvědčení učitele o jeho neomylnosti, často své studenty trestá a napomíná. Nediskutuje se studenty, nesnaží se jim porozumět a z toho důvodu většinou nedochází k rozvoji samostatnosti studentů.
- ❖ **Liberální styl** se vyznačuje maximální svobodou studentů. Učitel nemá téměř žádné požadavky na kázeň a chování (Dvořáček, 1999, s. 110).

5. ORGANIZAČNÍ FORMY A VÝUKOVÉ METODY

„Pod pojmem organizační forma výuky se zpravidla chápe uspořádání vyučovacího procesu, tedy vytvoření prostředí a způsob organizace činnosti učitele i žáků při vyučování.“

(Kalhous a Obst, 2002, s. 293)

5.1 ORGANIZAČNÍ FORMY

5.1.1 INDIVIDUÁLNÍ VÝUKA

Mezi přednosti této formy výuky řadíme individuální přístup ke studentovi a přizpůsobení činnosti jeho osobnosti. Může se jednat například o výuku hry na hudební nástroj, řízení automobilu nebo výuku cizích jazyků na jazykových školách, popřípadě dálkové vzdělávání.

5.1.2 HROMADNÁ VÝUKA

1. **Frontální vyučování** znamená klasický způsob uspořádání třídy. Studenti sedí v lavici v řadách za sebou čelem k tabuli a ke svému učiteli, který řídí činnost všech studentů současně.
2. **Individualizované vyučování** bývá často využíváno při výuce cizího jazyka, zvláště při doučování slabších a handicapovaných studentů, kdy je třeba věnovat se jednotlivcům a přizpůsobovat jim náročnost učiva i tempo.
3. **Skupinové vyučování** je novou organizační formou, která podporuje příznivou atmosféru pro učení studentů, mezi nimiž se rozvíjejí sociální interakce a odbourává jednostrannost forem předchozích (Dvořáček, 1999, s. 89-93).

5.2 VÝUKOVÉ METODY

A) *„Metody z hlediska pramene poznání a typu poznatků – aspekt didaktický*

I. Metody slovní

1. *Monologické metody (vysvětlování, výklad, přednáška, ...)*
2. *Dialogické metody (rozhovor, diskuse, dramatizace, ...)*
3. *Metody písemných prací*
4. *Metody práce s učebnicí, knihou, textovým materiálem*

II. Metody názorně demonstrační

1. *Pozorování předmětů a jevů*
2. *Předvádění (předmětů, činností, pokusů, modelů)*
3. *Demonstrace statických obrazů*
4. *Projekce statická a dynamická*

III. Metody dovednostně praktické

1. *Nácvik pohybových a pracovních dovedností*
2. *Laboratorní činnosti žáků*
3. *Pracovní činnosti (dílny, pozemky)*
4. *Grafické a výtvarné činnosti*

B) *Metody z hlediska aktivity a samostatnosti žáků – aspekt psychologický*

1. *Metody sdělovací*
2. *Metody samostatné práce žáků*
3. *Metody badatelské, výzkumné, problémové*

C) *Charakteristika metod z hlediska myšlenkových operací – aspekt logický*

1. *Postup srovnávací*
2. *Postup induktivní*
3. *Postup deduktivní*
4. *Postup analyticko-syntetický*

D) Varianty metod z hlediska fází výchovně vzdělávacího procesu – aspekt procesuální

- 1. Metody motivační*
- 2. Metody expoziční*
- 3. Metody fixační*
- 4. Metody diagnostické*
- 5. Metody aplikační*

E) Varianty metod z hlediska výukových forem a prostředků – aspekt organizační

- 1. Kombinace metod s vyučovacími formami*
- 2. Kombinace metod s vyučovacími pomůckami*

F) Aktivizující metody – aspekt interaktivní

- 1. Diskusní metody*
- 2. Situační metody*
- 3. Inscenační metody*
- 4. Didaktické hry*
- 5. Specifické metody“*

(Skalková, 2007, s. 184-189)

5.2.1 CHARAKTERISTIKA VYBRANÝCH METOD

Metody slovní jsou založeny na vnímání a chápání řeči.

5.2.1.1 MONOLOGICKÉ METODY

Vyprávění se vyznačuje konkrétností, epičností, živostí a představivostí. Učitelé se pomocí této metody snaží u studentů vzbudit citové zaujetí. Metoda vyprávění plní funkci nejen poznávací, ale také motivační. Pokud učitel vypráví o určité situaci, události nebo například o životním příběhu, studenti se mohou nechat jeho příběhem inspirovat a to vede k jejich motivaci.

5.2.1.2 DIALOGICKÉ METODY

Metody jsou založeny na interakci mezi učitelem a studenty nebo mezi studenty navzájem. Tyto metody aktivizují činnost studentů. Podporují kognitivní schopnosti, rozvíjí motivační stránky osobnosti a rozvíjí u studentů komunikativní dovednosti. Patří sem metoda rozhovoru, dialogu, diskuze, brainstormingu.

5.2.1.3 PRÁCE S UČEBNÍČÍ, TEXTOVÝM MATERIÁLEM A OBRÁZKEM

Učitel se snaží rozvíjet u studentů čtenářské dovednosti a plynulé čtení s porozuměním. Učitel formuluje otázky a úkoly, které pomáhají studentům hlouběji proniknout do textu, vysvětluje jim neznámá slova a fráze. Vede studenty k reprodukci textu vlastními slovy.

5.2.1.4 METODY NÁZORNĚ DEMONSTRAČNÍ

Cílem demonstračních metod je plánovitě a cílevědomě pozorování. Jedná se o aktivní proces pozorování a myšlení studentů. Tyto metody plní nejen funkci poznávací, ale také motivační. Motivačním prostředkem je lze označit z toho důvodu, že podporují zájem žáků o probíranou látku a často v nich vyvolávají citové zaujetí

5.2.2 VÝUKOVÉ METODY VE VÝUCE NĚMECKÉHO JAZYKA

V dnešní době má pedagog na výběr z mnoha různých vyučovacích metod. Vhodná volba metody, kterou si učitel zvolí, závisí na cíli, věku a celkové úrovni studentů, schopnosti a zkušenosti učitele a na fázi vyučovacího procesu. Metody se mohou v průběhu vyučovací hodiny měnit a střídat. Do výuky německého jazyka jsou často zařazovány aktivizující metody, díky nimž jsou rozvíjeny především řečové dovednosti. Komunikace ve výuce cizího jazyka je totiž považována za nejdůležitější součást výuky.

5.3.1 AKTIVIZUJÍCÍ METODY VE VÝUCE NĚMECKÉHO JAZYKA

Současná didaktika cizích jazyků považuje za vedoucí tendenci komunikativnost. Variantou komunikativní metody jsou aktivizující metody výuky cizích jazyků. Tyto metody patří k problémovému vyučování a k didaktickým hrám (Choděra, 2006, s. 97).

Skalková (2007) uvádí, že existuje celá řada metod, které mají učitelé k dispozici. Dnešní pedagogika se snaží o uvolnění studentů ve vyučování. Nabízí učitelům mnoho způsobů, jak vést hodiny zábavnou formou. Aktivizující metody lze rozdělit do čtyř základních skupin:

- ❖ Diskusní metody
- ❖ Situační metody
- ❖ Inscenační metody
- ❖ Didaktické hry

1. DISKUSNÍ METODY

❖ Brainstorming

Skupinovou metodou, při které jde především o kvantitu nápadů na dané téma, se nazývá brainstorming. Pomocí této metody lze získat mnoho nápadů v krátkém čase. Tato technika je v hodinách německého jazyka často používána. Učitel uvede problém a studenti ve skupinách sbírají různé nápady na základě principu asociace. Zpravidla bývá zvolen jeden zapisovatel, který se neúčastní vymýšlení, který zaznamenává všechny zmíněné nápady. Při brainstormingu se nepřipouští kritika. Technika se používá na začátku hodiny k aktivizaci studentů. Je vhodná k procvičení slovní zásoby, kdy zapisovatel napíše na tabuli hlavní téma (např. obchody) doprostřed tabule a spolužáci diktují vše, co je k tomuto tématu napadne (pekařství, prodavač, budova, cukrářství, pokladna). Zapisovatel může být odměněn známkou, pokud zapisuje slovíčka bez gramatických chyb (Jankovcová a kol, 1988, s. 67-69).

2. SITUAČNÍ METODY

❖ Video

Oblíbenou, ale ne příliš často využívanou metodou je ukázka dokumentárního filmu, u kterého učitel vypne zvuk. Každý student uvede alespoň jeden komentář k filmu.

3. INSCENAČNÍ METODY

Při této metodě se studenti vžívají do role, kterou předvádějí. Jako příklad těchto metod lze uvést inscenování dialogu na různá témata a události. Tyto metody slouží při rozvíjení komunikativních dovedností, proto se často využívají ve výuce cizího jazyka. Může se jednat o rozhovor na recepci mezi hostem a recepčním v cizím jazyce. (Skalková, 2007, s. 201).

❖ Výuka dramatem

Další skupinovou metodou je výuka dramatem. Při této metodě se studenti vžívají do různých rolí a jednají podle určitého scénáře. Pro některé představuje výuka dramatem zábavu, pro stydlivější typy je tomu spíše naopak. Studenti bývají rozděleni do dvojic či trojic a je důležité, aby měli dostatek času na přípravu scénáře. Vytvářejí fiktivní situace, během kterých používají německé fráze. Výběr témat je důležitý. Studenti mohou předvádět například cizince, který zabloudil v cizím městě a ptá se na cestu kolemjdoucího. Mělo by se jednat o praktické situace, které člověk v běžném životě potřebuje. Například rozhovor mezi kamarády o svých plánech do budoucna nebo telefonát mezi recepční a hostem hotelu. Učitel by měl vymýšlet takové situace, se kterými se jedinec setká, když je v cizině a naučené německé fráze se mu budou hodit. Tato metoda slouží ke komunikaci, k rozvíjení představivosti a k tvořivosti (Skalková, 2007, s. 201-202).

4. DIDAKTICKÉ HRY

Cílem využití her ve vyučovacím procesu je posílení zájmu studentů při osvojování nových vědomostí. Účinnou motivací při upevňování dovedností jsou různé formy cvičení. Při hře studenti spolupracují se spolužáky a lépe rozvíjejí své komunikativní dovednosti. Zařazení hry do výuky německého jazyka je považováno za velmi přínosnou metodu. Hry slouží nejen k účinné komunikaci, ale také k relaxaci. Každý si rád hraje, popřípadě soutěží. Hra zapojuje studenty velmi intenzivně do výuky a přispívá k jejich vyšší soustředěnosti (Jankovcová a kol., 1988, s. 99-102).

❖ Pantomima

Pantomima je oblíbenou činností, při níž studenti zapojují svoji fantazii. Studenti předvádějí situaci a spolužáci hádají v německém jazyce, o co se jedná, čímž si procvičují slovní zásobu.

❖ Příběhy na kartičkách

Učitel napíše na kartičky příběhy v mateřském jazyce. Každý student překládá jeden příběh ve třídě a ta se ho opět snaží přeložit do mateřského jazyka. Učitel by měl používat jednoduché a srozumitelné věty.

❖ Slovní fotbal

Hra je založena na procvičování slovní zásoby. Studenti hledají slova začínající na poslední písmena slov předešlých. Další podobou slovního fotbalu je vymýšlení co nejvyššího počtu slov začínajících stejným písmenem v časovém limitu.

❖ Tlumočník

Jeden ze studentů má za úkol mluvit mateřským a druhý německým jazykem. Třetí student si hraje na tlumočníka. Tlumočník překládá například rozhovor mezi vrcholovým sportovcem a televizním moderátorem.

❖ Minuta

Studenti si vylosují téma, o kterém mají mluvit po dobu jedné minuty. Tímto způsobem lze trénovat okruhy maturitních témat. Příkladem témat může být cestování, jídlo, město, Praha, životní prostředí, denní program, povolání, škola, sport, bydlení, nakupování, rodina, Česká republika, Rakousko, Vídeň, Švýcarsko atd. Tato metoda se může používat i ve skupinách formou soutěže, kdy mluví vždy jeden představitel daného týmu.

❖ Hra na sympatie

Studenti si pomocí této hry mohou procvičit slovní zásobu na vlastnosti osobnosti a sympatie. Utvoří se kruh a jedna židle zůstane volná. Ten, po jehož pravé ruce je volné místo, začíná. Popisuje jednoho ze svých spolužáků a úkolem ostatních je poznat, o koho se jedná. Po uhádnutí si popisovaný student přesedne na volnou židli a pokračuje student, po jehož pravé ruce je volné místo.

5.3.2 PRÁCE S TEXTEM, PRACOVNÍMI LISTY A OBRÁZKY

❖ Práce s textem

V hodinách německého jazyka je vítána práce s textem, kde se zpravidla nejprve studenti seznámí s novou slovní zásobou. Bývají jim kladeny otázky týkající se obsahu, popřípadě mají za úkol dovyprávět nedokončený příběh nebo vymyslet název úryvku. Práce s textem v německém jazyce se zaměřuje na identifikaci hlavních a vedlejších postav. Dalším úkolem studentů bývá zjištění času - ve kterém období a jak dlouho se příběh odehrává. Text se může zaměřit také na gramatiku, kdy mají studenti například vyhledávat substantiva, přídavná jména, věty vedlejší atd. K substantivům pak mohou nalézat synonyma, u přídavných jmen vytvářet komparativ a superlativ a z vedlejší věty formulovat věty hlavní.

❖ Pracovní listy

Učitel vytváří svým studentům pracovní listy, které se mohou týkat například reálií nebo gramatiky. Tyto pracovní listy slouží ke zpestření výuky a pro rozšíření informací o daném tématu. Součástí pracovního listu mohou být různé mapy, glosář, doplňovací cvičení, otázky, spojovací cvičení.

❖ Práce s obrázkem

Další metodou je práce s obrázkem. Učitel má různé možnosti, jak tuto metodu aplikovat. Jedním způsobem je popsat krajinu či osobu. Studenti si mohou vymýšlet, kde byl obrázek vyfocen nebo jaké má osoba vlastnosti. Pokud chce učitel procvičit slovní zásobu z minulé hodiny, například části lidského těla, ukáže studentům obrázek dívky nebo chlapce a ti se ho snaží popsat.

5.3.3 ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ A KREATIVITA

Jedná se o samostatné zpracování informací, plánování výsledků, dokumentaci, shrnutí a systematické postupy. Jedinci by měli být otevření ve smyslu hledání nových a originálních postupů a řešení problémů. Smyslem úloh je rozpoznání problémů a jejich rozčlenění na problémy dílčí. Dále pak hledání různých možností řešení a znalost vhodných postupů k vytčenému cíli.

Hovoříme-li o rovině dovednostní, máme na mysli dovednosti: vytčení cíle, poznání struktury, analyzování, odpoutání se, spontánnosti a dovednost vytváření asociací. Disponuje-li jedinec všemi těmito dovednostmi, je schopen řešit problémy a být kreativní. Existují jisté zásady kreativity a schopnosti řešení problémů. Jednou z nich je tvrzení, že nic není nemožné. Další zásada zní, že pokud mají studenti vytyčený cíl, zvládnou i tu nejtěžší cestu, přičemž existuje více možných řešení. Další důležitou zásadou je kladení otázek, které slouží k zamyšlení (Belz a Siegrist, 2001, s. 231-238).

❖ Myšlenková mapa

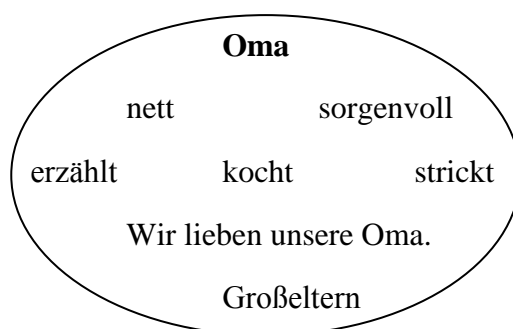
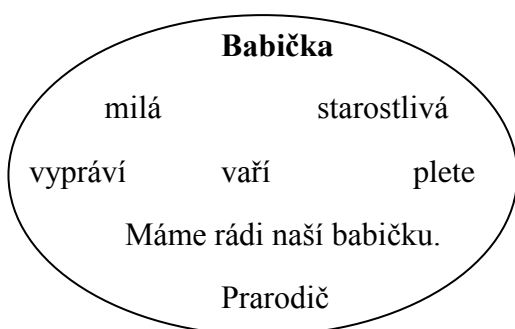
Při zpracování myšlenkových map jsou studenti nuceni pracovat samostatně. Projevu se jejich tvořivost a znalost německých slov. Napíše-li učitel na tabuli například pojem „léto“ (Sommer), studenti postupně sami dopisují další slovíčka, která na počáteční pojem logicky navazují.

❖ Kartičky

Velice užitečnou metodou je psaní gramatiky či informací z německé literatury na malé barevné kartičky. Studenti si zapisují základní informace na karty, které mohou v hodině kdykoliv používat. Čím častěji jsou nuceni kartičky používat, tím lépe si gramatiku a slovíčka zapamatují.

❖ Pětílístek

Další zábavnou metodou je pětílístek, při kterém žáci ve dvojicích či individuálně vytváří pojmy podle zadání. První řádek bývá téma hodiny, druhý řádek má být doplněn dvěma podstatnými jmény, která popisují vlastnost podstatného jména. Na třetím řádku by se měla objevit tři slovesa, která by měla vyjadřovat, co dělá podstatné jméno. Na čtvrtý řádek studenti dopisují čtyři slova, větu či sousloví, která se vztahují k pojmu z prvního řádku. Poslední řádek by měl obsahovat jedno slovo, například synonymum podstatného jména.

6. PŘEHLEDOVÉ STUDIE

V této kapitole je uvedeno několik zahraničních studií zaměřených na motivaci k výuce druhého cizího jazyka, souvisejících s tématem diplomové práce.

Motivací studentů a motivy k cizojazyčnému vyučování se zabývala Brigitte Bichler. Její diplomová práce s názvem „Motivation und Motive zum Fremdsprachenlernen“ byla zhotovena v roce 2008 a její výzkum odhalil důvody respondentů k výuce cizího jazyka. Na základě výsledkového šetření se objevily různé motivy studentů ke studiu druhého cizího jazyka. Důvody studia jsou následující: používání cizího jazyka v každodenním životě, při studiu na vysoké škole a při vykonávání budoucího povolání. Dále pak dlouhodobý pobyt v cizině, přátelské vztahy s lidmi hovořícími cílovým jazykem, cestování, zájem o literaturu a filmy v cílovém jazyce.

„Sprechmotivation und Sprechangst im DaF-Unterricht“ je studie, která se zabývá podobnou tematikou. Sylvie Fischer (2005) provedla výzkum na téma motivace a strach z mluvení ve vyučovacích hodinách německého jazyka. Ve výzkumu autorka uvedla několik faktorů, které studenty motivují. Z výzkumu vyplývá, že většina studentů předpokládá, že díky znalosti německého jazyka mají lepší šance uplatnit se při výkonu budoucího povolání. Dalšími důvody jsou: komunikace s německy hovořícími kamarády, cestování, předpoklad práce v zahraničí, zájem o kulturu německy hovořících oblastí a motivující učitel.

Projekt „Motivation lernen“ se zabýval vhodnými způsoby zvyšování motivace studentů ve vyučovacích hodinách. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda je možné zvýšit výkonovou motivaci studentů prostřednictvím cíleného tréninku. Projekt byl realizován v Konzu, a to tak, že studenti a učitelé absolvovali motivační trénink po dobu třech měsíců. Na vybraných školách bylo vyučováno podle nového návrhu. Na základě měření se ukázalo, že se program pozitivně projevuje na výkonové školní motivaci. Studenti touží po pozitivním hodnocení a jejich motivaci posiluje prožitek úspěchu, díky kterému se jejich sebevědomí zvyšuje. Výsledek Michaely Brohm ukazuje, že trénink posiluje celou osobnost studentů. Ti po jeho absolvování působí sebevědoměji a samostatněji.

PRAKTICKÁ (EMPIRICKÁ) ČÁST

7. VÝZKUM

Tato závěrečná kapitola diplomové práce je věnována vlastnímu výzkumu. Je rozpracována do několika následujících podkapitol. Jejich obsahem jsou především cíl výzkumu, použité metody a jednotlivé etapy výzkumu, jako jsou přípravná fáze, realizační fáze a fáze závěrečná s interpretací výsledků v podobě dílčích závěrů a závěru celkového. Práce je zakončena vlastním doporučením, které vychází z výsledků vlastního výzkumu, z pozorování a ze srovnání s výsledky ostatních výzkumů.

7.1 PŘÍPRAVNÁ FÁZE

Součástí samotného výzkumu byla přípravná fáze. V této části bylo třeba stanovit si hlavní a dílčí cíle, zvolit si vhodné metody sběru dat, vybrat si zkoumaný vzorek respondentů a určit si postup zpracování dat. Nedílnou součástí této přípravné fáze bylo seznámit se s teoretickými poznatky, které souvisejí s celkovým záměrem diplomové práce. Tyto poznatky jsou shrnuty v teoretické části práce.

7.1.1 STANOVENÍ CÍLŮ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Cílem výzkumu bylo zjistit, jakým způsobem se učitelé snaží motivovat studenty středních škol k výuce německého jazyka. Jaké techniky a výukové metody používají k motivaci studentů, jakým způsobem učitelé hodnotí studenty během výuky německého jazyka a zda je v německém jazyce kladen důraz spíše na komunikaci nebo na gramatiku.

Dílčím cílem výzkumu bylo zjištění názorů středoškolských studentů na německý jazyk, konkrétně, zda studenti považují německý jazyk za důležitý a jaké jsou důvody jejich motivace k výuce tohoto druhého cizího jazyka.

7.1.2 VYBRANÉ METODY SBĚRU DAT

Vzhledem ke stanovenému cíli diplomové práce byly ve výzkumné části zvoleny dvě metody pro vlastní sběr dat: nejčastěji používaná metoda kvalitativního výzkumu ve formě rozhovoru a dále metoda pozorování. Obě metody se řadí mezi metody klinické. Jedná se o nestandardní metody, jelikož jejich výsledky závisí na osobnosti člověka, který je používá. Metoda rozhovoru byla zvolena z důvodu předpokladu získání užitečných praktických informací, které mohou sloužit jako inspirace pro působení v další pedagogické činnosti. Tato

metoda je označována za subjektivní specifickou metodu, nelze se tedy vyhnout jistému zkreslení výsledků.

7.1.3 VÝZKUMNÝ VZOREK

Záměrem výzkumu bylo uskutečnění rozhovorů se čtyřmi učiteli německého jazyka a jejich dvěma studenty. Dále pak sledování pedagogické činnosti jednoho z dotazovaných učitelů během vyučovacího procesu. Jedná se o učitele, u něhož byla vykonávána vlastní pedagogická praxe. Rozhovory byly provedeny se třemi učiteli s dlouholetou pedagogickou praxí (délka praxe: 17, 24, 34 let) a s jednou učitelkou s kratší pedagogickou praxí (délka praxe: 3 roky). Důvodem výběru většího počtu učitelů s dlouholetou praxí byl předpoklad jejich bohatých zkušeností se zkoumaným jevem. Výzkum byl prováděn na třech typech středních škol.

7.1.4 ANALÝZA SITUACE A VÝBĚR ZDROJŮ INFORMACÍ

Praktické části diplomové práce předchází teoretická část, která obsahuje důležité informace, související se zkoumanými jevy. Konkrétně se jedná o poznatky týkající se motivace, současné situace výuky německého jazyka na středních školách, osobnosti učitele, jakožto motivujícího činitele ve vyučovacím procesu, dále pak vybraných metod, které mohou ovlivnit motivaci ve výuce německého jazyka a informací, které slouží pro srovnávací výzkum. Po provedení analýzy byly tyto sekundární informace, popsané v teoretické části, vybrány tak, aby korespondovaly se stanovenými cíli a metodami vlastního výzkumu.

7.2 FÁZE REALIZACE VÝZKUMU

7.2.1 SBĚR DAT

Ve výzkumné části byly použity dvě metody: metoda rozhovoru a metoda pozorování. Samotná metoda rozhovoru se uskutečnila na základě sestavené struktury polo-standardizovaných otázek, které jsou uvedeny v příloze č. 1 - otázky pro učitele a v příloze č. 2 – otázky pro studenty. Většinou se jednalo o otevřené otázky, které pomohly odhalit více možných hledisek a myšlenek, nejen ze strany učitelů, ale také ze strany studentů. V případě zjištění zajímavých informací v průběhu rozhovoru, byly respondentům položeny další doplňující otázky.

Výzkumný vzorek se skládal ze čtyř středoškolských učitelů německého jazyka a z osmi středoškolských studentů. Před zahájením rozhovoru byli respondenti seznámeni s účelem výzkumu a souhlasili s použitím jejich výroků v praktické části diplomové práce. Nejprve byly provedeny rozhovory se čtyřmi středoškolskými učiteli německého jazyka. Jednalo se o jednoho učitele a tři učitelky ze středních odborných škol. Poté byly provedeny rozhovory se dvěma studenty, kteří navštěvují výuku příslušného učitele. Hlavním kritériem pro výběr dotazovaných studentů byl jejich prospěch. Na základě toho byl vybrán vždy jeden student s lepším a druhý student s horším prospěchem.

V počáteční fázi rozhovoru se jednalo o navození příjemné atmosféry, což bylo zajištěno uvedením pozitivně formulovaných otázek v samotném úvodu. Během rozhovoru byly dodržovány správné zásady vedení rozhovoru. Rozhovory byly prováděny vždy na příslušné škole, kde učitelé vyučují. Odpovědi na jednotlivé otázky byly zaznamenány na diktafon, a následně zachyceny v písemné podobě. Pasáže jednotlivých rozhovorů byly pak logicky zasazeny do textu v praktické části diplomové práce a úryvky byly záměrně ponechány v nespisovné formě s emocionálními projevy.

Další použitá metoda sběru dat – metoda pozorování - měla sloužit ke zjištění, čemu přikládá učitel ve vyučovacím procesu větší význam. Komunikaci v cizím jazyce nebo výuce gramatiky.

7.2.2 POSTUP ZPRACOVÁNÍ

Množství informací, získaných z odpovědí respondentů na vybrané otázky, bylo třeba uspořádat a pro další zpracování je sledovat ze dvou pohledů. Jeden pohled byl zaměřen na osobnost učitele a druhý pohled se týkal samotných studentů. Hlavní pozornost byla však zaměřena na osobnost učitele, který je klíčovým činitelem vyučovacího procesu. V rámci těchto dvou hlavních činitelů bylo provedeno prvotní třídění dat.

Pro přenos dat z pořázených rozhovorů byla vytvořena struktura záznamu, společná pro celý vzorek oslovených respondentů. Sledovaný vzorek dotazovaných obsahoval výpovědi čtyř učitelů a osmi studentů.

Zjištěná data byla uspořádána následovně. V úvodu byly vždy uvedeny obecné informace o učiteli. V další části byla zachycena výpověď učitele, roztríděná do třech klíčových kategorií. V tomto okamžiku bylo provedeno tedy další třídění dat.

Klíčové kategorie byly záměrně zvoleny vzhledem ke stanoveným cílům vlastního výzkumu. Tím bylo umožněno zpracování dat na základě společných kritérií. Jednalo se o

tyto kategorie: „Motivace studentů středních škol k výuce německého jazyka“, „Aktivizující metody ve výuce německého jazyka“ a „Hodnocení studentů“.

Poté následovaly záznamy výpovědi dvou studentů, kteří navštěvují výuku výše uvedeného učitele. Tato data se vztahovala rovněž ke dvěma dílčím cílům, což jsou: „Preference cizího jazyka“ a „Důvody motivace k výuce německého jazyka u studentů“. Při záznamu dat byla tato dvě hlediska spojena z důvodu menšího objemu získaných dat.

Předmětem dalšího postupu bylo pak provedení analýzy takto roztríděných dat ze dvou pohledů. Nejprve byla zkoumána data, která obsahovala výpovědi učitele a jeho dvou studentů, roztríděná do jednotlivých kategorií. Tato data sloužila jako vstupní údaje k vytvoření dílčích závěrů. Tím bylo provedeno shrnutí dat za jednotlivé kategorie u jednotlivých učitelů a studentů.

V další fázi zpracování došlo k výběru dat z každé kategorie za jednotlivé učitele (popř. studenty) a následně byl z těchto dat vytvořen nový soubor dat, který již obsahoval souhrnný pohled na každou kategorii. Zde se protknula hlediska všech zkoumaných respondentů v rámci zvolených kategorií. Tímto krokem tedy došlo k získání souhrnných informací z různých úhlů pohledu každého jednotlivého činitele vyučovacího procesu na zkoumanou oblast.

V následující fázi zpracování byl tento výsledný soubor dat opět podroben analýze a díky využití dalších technik zpracování dat, jako jsou srovnávání, rozbor a vyhodnocování, tak došlo ke konečnému zjištění vlastních cílových dat.

Takto získaná data byla v poslední etapě zpracování porovnána i s některými dalšími výsledky výzkumů z podobné oblasti zkoumaných dat (rozbor těchto prací je popsán v teoretické části této diplomové práce). Právě díky tomuto srovnání byla ověřena objektivita zjištěných dat.

Celkové výsledky výzkumu byly pak shrnuty v závěru diplomové práce a nakonec byla navržena některá doporučení, která přinesl vlastní výzkum.

7.2.3 SOUBOR SHROMÁŽDĚNÝCH DAT

7.2.3.1 ROZHOVOR Č. 1

UČITEL z odborné školy

Věk	Vzdělání	Délka praxe	Předměty
42 let	Vysoká škola pedagogická	17 let	NJ - Dě

Informace o učiteli

Učitel se věnuje pedagogické činnosti 17 let. Vyučuje německý jazyk a dějepis. Během vysokoškolského studia pobýval nějaký čas v Německu, kde navštěvoval různé cizojazyčné kurzy. Je členem divadelního klubu a občas některé dramatické prvky využívá i během vyučování. Jeho vyučovací hodiny cizího jazyka jsou založeny především na komunikaci. Snaží se své studenty zbavit obav a ostychu. K tomu mu slouží různé aktivizující metody, jako například výuka dramatem, při které studenti procvičují své komunikační dovednosti a trénují vystupování před třídou. Díky časté prezentaci různých činností před spolužáky odbourávají studenti trému. Učitel pořádá různé školní volnočasové aktivity, při kterých se studenti mohou setkat s německy mluvícími vrstevníky. Učitel má u studentů přirozenou autoritu.

Z rozhovoru s učitelem vyplývá, že při volbě učitelské profese měl zájem nejen o studovaný předmět, ale také o práci se studenty. Svě tvrzení argumentuje následujícím výrokem: „*Já měl zájem, jak o dějepis a němčinu, tak o studenty. Hlavně mi záleželo na tom, abych je co nejvíc naučil. A tak činím dodnes. Snažím se je naučit co nejvíc, aby si toho co nejvíc odnesli.*“. Z pedagogického hlediska lze soudit, že spojení logotropa a paidotropa je ideální kombinace. Tento typ učitele se zajímá nejen o studenty, ale také o vyučovaný předmět. Svůj styl řízení třídy označuje učitel termínem „*cukr a bič*“. Tento termín objasňuje následujícím výrokem: „*Občas vidím, že je potřeba přitáhnout, tak je přitáhnou. Když vidím, že to funguje, tak jak má, že ta příprava na hodinu je taková jaká má být, tak povolím. A právě ten cukr se projevuje v hodnocení během hodin. Výbornou práci ohodnotím výbornou.*“.

Snahou učitele je naučit studenty co nejvíce. Snaží se, aby si studenti odnesli maximum informací z jeho vyučovacích hodin. Svým studentů často zdůrazňuje, že díky poloze České republiky považuje němčinu za velmi důležitou. Klade jim na srdce, že by se jim znalost tohoto jazyka mohla v budoucnu hodit.

Motivace studentů střední školy k výuce německého jazyka

Z pohledu učitele je motivace studentů středních škol k výuce německého jazyka čím dál těžší. Právě proto se je snaží motivovat různými způsoby. Snaží se ve vyučování používat různé druhy aktivizujících metod, jako například hry, výuku dramatem a jiné. Dále se snaží své studenty motivovat třeba zadáním projektu k určitému tématu, který si mají samostatně zpracovat a poté prezentovat před spolužáky. Pokud například probírají ve výuce téma Essen (jídlo), úkolem studentů je založení vlastní restaurace nebo hospody, kterou mohou prezentovat z různých hledisek. Zpracování projektu nechává učitel na studentech, čímž u nich rozvíjí tvořivost. Ti mohou pojmout projekt z různých hledisek, například mohou popsat interiér a exteriér restaurace nebo vyjmenovat seznam jídel, které restaurace nabízí.

Učitel se své studenty snaží motivovat vlastním příkladem. Jedná-li se o zkušené němčináře a ovládají minulý čas (znají pravidla préterita a perfekta), tak jim vypráví v německém jazyce o tom, jak on sám se učil němčinu, jak navštěvoval různé kurzy v zahraničí a co všechno tam zažil. Tímto způsobem se svými studenty procvičuje minulý čas. Studenti pozorně poslouchají a na některých z nich je vidět, že by se možná vydali podobnou cestou.

Učitel zdůraznil, že motivací pro studenty je čas strávený s německy mluvícími vrstevníky z Německa. Obchodní akademie, kde učitel působí, pořádá výměnné pobyty studentů, které mají dlouholetou tradici. Jeden týden je organizován v místě školy, druhý týden v Německu. Studenti tráví týden společně, což jim umožňuje odhodit zábrany a komunikovat německy, občas anglicky. Společný týden je zaměřen na sport a kulturu, což je pro studenty atraktivní. Je pro ně připraven pestrý program – projížďky na kole, vodácké akce nebo například návštěva hlavního města České republiky. Večery jsou vyhrazeny právě pro komunikaci. Během těchto večerních shledání mohou studenti ochutnat nejen české, ale také bavorské speciality. Během tohoto týdne mají čeští a němečtí studenti dostatek času, aby navázali nová přátelství. Mohou spolu komunikovat, vyprávět si příběhy a různé zážitky.

Aktivizující metody ve výuce německého jazyka

Učitel motivuje své studenty většinou v počáteční fázi hodiny, a to různými způsoby. Může se jednat o prezentaci domácího úkolu na začátku hodiny, například popis domu. Učitel se snaží nabádat studenty, aby se nejednalo o klasický dům, ale aby studenti vymýšleli něco „ztřeštěného“. Říká, že pokud se nejedná o stavbu fádního domu, je to pro studenty více motivující. Nejprve začne on sám s představou nějakého „ztřeštěného“ domu, poté dává prostor k diskusi. K navození cizojazyčné atmosféry používá například společné rozmluvení – Mundgymnastik (ústní gymnastika) nebo „Zungenbrecher“ (jazykolam). Z reakcí studentů pozoruje kladné emoce, celá třída se u těchto cvičení většinou pobaví. Didaktické hry mají v hodinách poměrně časté zastoupení, jedná se především o hry na procvičování slovní zásoby, například Scrabble nebo hru s názvem Tik tak boom. Pravidla hry Tik tak boom spočívají v tom, že studenti mají za úkol vymyslet ve stanoveném limitu co nejvíce slov k určitému obrázku. Součástí jeho hodin bývá také výuka dramatem. Například, když mají studenti ztvárnit smyšlenou rodinu. Při této metodě jsou rozděleni do skupin a připravují se na prezentaci svých rolí. Tato metoda je vhodná také pro následnou diskusi. Studenti realizují svůj výstup a poté jim ostatní spolužáci kladou různé otázky. K otázce týkající se způsobu výuky slovní zásoby, učitel odpovídá, že je velmi nutná automatizace slovíček. Pokud se člověk naučí slovíčko a neopakuje ho, tak ho po krátkém čase zapomene. Většinou předčítá studentům slovní zásobu z učebnice a ti ji po něm opakují. Slovíčka občas vysvětluje pomocí obrázků. V hodině tedy nemusí mluvit česky, ale pouze německy. Učitel ukáže na obrázku střechu a vysloví „das Dach“, přičemž studenti si slovíčka hned zapisují. Některá témata mají společné rysy. Z toho důvodu lze stejnou slovní zásobu uplatnit u dvou či více různých témat. Téma bydlení obsahuje popis interiéru a exteriéru domu. Tyto získané poznatky mohou studenti později uplatnit i při výuce jiného tématu, jako například pro popis obchodů či restaurací, což je propojení s tématem Essen (jídlo). Tímto propojením tematických celků dochází k automatizaci slovní zásoby. Dále se snaží procvičovat slovíčka pomocí různých her a kartiček. Na kartičce je například dům, který studenti postupně popisují. K lepšímu zapamatování německých slov používá učitel některé mnemotechnické pomůcky. Slovíčko „der Stock“ (poschodí) si studenti mohou zapamatovat pomocí spojení Fernet Stock.

Pokud se studenti nemohou domluvit německy, doporučuje jim učitel náhradní variantu „de-english“. Tím se rozumí použití kombinace německého a anglického jazyka, kterému Němci rozumí. Cílem učitele je, aby se jeho studenti dokázali při kontaktu s německy hovořícími lidmi dorozumět, a to jakkoliv. Posloužit jim k tomu může i pantomima, kterou ve svých hodinách německého jazyka často uplatňuje. Pomocí ukázky vysvětluje studentům

například neznámá slovíčka. Nevědomě u nich buduje dovednost poradit si v obtížných situacích.

Hodnocení studentů

Učitel používá ve vyučovacích hodinách německého jazyka slovní hodnocení a známky. Méně nadané studenty hodnotí mírněji. Snaží se je mírným hodnocením motivovat k tomu, aby i přes nízkou úroveň jazykového nadání dosahovali určitých výsledků. Podle jeho názoru je každý student schopen naučit se němčinu do určité míry. Snaží se u svých studentů odbourat strach z neúspěchu. Jako příklad uvádí, že nejen Češi (když mluví německy), ale také Němci dělají ve svých výpovědích chyby. Klade jim na srdce, že jakákoliv jejich výpověď by měla být především srozumitelná. V ústní části lze slabší studenty hodnotit mírněji. Testy, zaměřené na gramatiku, hodnotí podle předem stanovených pravidel. Když však vidí snahu u slabších studentů, přimhouří oko a ohodnotí je mírněji. Pokud se studentům v hodině něco podaří, okamžitě jim jejich výkon oznámkuje jedničkou. Snaží se je tímto způsobem motivovat do další práce, aby věděli, že jejich námaha není marná. Říká, že jeho úkolem je naučit německý jazyk nejen jazykově nadané, ale i méně nadané. Postupuje individuálně. Na nadanější studenty klade vyšší nároky a dává jim více práce. Vyjadřovací schopnosti méně nadaných studentů nebývají příliš dobré, přesto je hodnotí mírněji.

Hodnocení mívá často úzkou souvislost s prožíváním pozitivních a negativních emocí. Na otázku týkající se těchto emocí učitel odpovídá, že u svých studentů pozoruje převážně emoce pozitivní. Pokud se jim něco povede, prožívají radost a jsou spokojeni se svým výkonem. Po krátkém zamyšlení dodává, že občas zaznamenaná u svých studentů i negativní projev emocí. Dodává však, že si není jistý, zda se jedná o strach nebo trému. Tyto emoce u svých studentů pozoruje především před nějakým samostatným výstupem v hodině. Strach a trému se mu u studentů zatím nepodařilo odbourat. Od prvního ročníku mají pevně stanovená pravidla – „pomáhat si, nevysmívat se, upozornit na chybu“. Díky těmto pravidlům vnímá atmosféru v hodině spíše uvolněnou. Dodává, že z 80 - 90% jsou hodiny uvolněné, atmosféra je tvůrčí a studenti jsou komunikativní. Právě to, je podle jeho názoru, předpokladem k tomu, aby se nebáli mluvit německým jazykem i mimo školu, například na svém zájezdu do německy mluvící země. Snaží se je vést k tomu, aby odhodili zábrany a využívali své znalosti jazyka v Německu a v ostatních německy mluvících zemích.

❖ **STUDENT** z odborné školy

Student dává přednost německému jazyku z důvodu práce v zahraničí. Hlavním důvodem preference je poloha České republiky ve vztahu k Německu. Anglický jazyk je z jeho pohledu také důležitý, ale vzhledem k větší vzdálenosti neplánuje práci v anglicky mluvících zemích. Hlavním důvodem jeho motivace je předpoklad práce v Německu. Jazyk by rád uplatnil v práci a při běžné komunikaci na dovolené v zahraničí.

Student uvedl v rozhovoru, že se mu líbí na němčině výraznost jazyka, jak jazyk zní a jak se učí. Každý učitel německého jazyka by měl podle studenta využívat různé typy výukových metod zejména z toho důvodu, že děti, které přijdou ze základní školy, jsou zvyklé v hodinách cizího jazyka na hraní různých her. Učitel by měl podle studenta pracovat s různými metodami. Především by měly být součástí vyučování zábavné hry, které slouží ke zlepšení komunikace. Student uvádí, že v jejich hodinách německého jazyka se často vyskytuje pantomima. V případě neznalosti německého slovíčka se ho učitel snaží svým studentům pomocí pantomimy vysvětlit. Studenti během vyučovacích hodin pracují s textem, poslouchají německé nahrávky, připravují si projekty na různá témata a často odpovídají na otázky učitele. Gramatika a hry by měli být podle studenta ve vyváženém poměru. Je názoru, že gramatika je velmi důležitá a není možné naučit se německý jazyk bez zvládnutí gramatických pravidel. Na otázku zaměřenou na flow motivaci odpovídá, že se mu zatím nestalo, že ho nějaká situace během výuky pohltila do takové míry, že by ztratil pojem o čase. Ideální učitel německého jazyka by podle jeho názoru měl být především hodný na své studenty, vycházet jim vstříc, věnovat se jim, pracovat s nimi a dbát na ně.

❖ **STUDENTKA** z odborné školy

Studentka preferuje anglický jazyk z důvodu libozvučnosti. Německý jazyk si zvolila pouze z toho důvodu, že se ho učila už na základní škole. Němčina ji nezaujala a nebaví ji.

Studentku motivují dobré zámký a předpoklad cestování. Ráda by se domluvila v německy mluvících zemích při běžných situacích, jako například při objednávání jídel v restauraci. Zmiňuje se, že učitel je jí sympatický, ale není to hlavní motivací k výuce německého jazyka. Podle jejích slov se snaží učitel své studenty německý jazyk opravdu naučit a přinutit je, aby se tento jazyk i oni učili s chutí. Studentka uvedla, že nepřichází do

styku s rodilými mluvčími a že se jí na němčině nelíbí gramatika a jazyk jí připadá dost hrubý.

Jednou z výukových metod, které ve výuce německého jazyka studentka vítá je především práce s textem, kde si může osvojit novou slovní zásobu, procvičit si již známá německá slovíčka a poté konverzovat formou otázek a odpovědí o daném textu. Studentka zmínila také hraní různých rolí, neboli výuku dramatem, při které pracují studenti ve dvojicích nebo ve skupinkách. Tento typ organizační formy studentka preferuje. V rozhovoru se zmínila o projektech, které vypracovávají studenti sami nebo ve dvojicích. Tato metoda je vede k samostatnosti a k tvořivosti. Zmiňuje se, že součástí výuky bývají různé hry, zaměřené na opakování slovní zásoby. Učitel prý často pokládá svým studentům různé otázky, na které studenti odpovídají. Otázka zaměřená na flow motivaci, zda se studentce někdy přihodilo, že se nechala vtáhnout do děje takovým způsobem, že přestala vnímat čas, ji rozesmála. Odpověděla, že se jí to zatím nikdy nestalo. Ideální učitel by se měl, podle studentky, snažit předávat své znalosti a zkušenosti svým studentům zajímavou formou. Měl by být hodný, ale snažit se je přinutit k tomu, aby se studenti jazyk naučili.

➔ DÍLČÍ SHRUTÍ

Kategorie I: Motivace studentů středních škol k výuce německého jazyka

Podle učitele je motivace studentů středních škol k výuce německého jazyka čím dál těžší. Z jeho výpovědí a z odpovědí jeho dvou studentů lze soudit, že právě z tohoto důvodu vynakládá učitel větší úsilí ve snaze změnit tuto nepříznivou situaci. Ve vyučovacích hodinách uplatňuje poměrně velké množství aktivizujících metod a klade důraz na důležitost znalosti německého jazyka. Součástí vyučovacích hodin jsou různé didaktické hry, výuka dramatem, samostatné či společné projekty. Učitel se své studenty snaží motivovat vlastním příkladem - vypráví jim v německém jazyce o tom, jak on sám se učil němčinu, navštěvoval kurzy v zahraničí, a co všechno tam zažil. Zdůrazňuje geografickou polohu České republiky vzhledem k Německu. Učitel uvádí jako příklad motivace čas strávený s německy mluvícími vrstevníky. Škola, na které působí, pořádá výměnné pobyty studentů. Společně strávený čas umožňuje studentům odhodit zábrany a komunikovat německy, občas anglicky. Společný týden je zaměřen na sport a kulturu, což je pro studenty atraktivní.

Kategorie II: Aktivizující metody ve výuce německého jazyka

Svůj styl řízení třídy označuje učitel termínem „*cukr a bič*“. V hodinách německého jazyka používá, vedle hromadného vyučování, práci ve skupinách nebo ve dvojicích. Ve výuce německého jazyka používá poměrně hojné množství aktivizujících metod a klade důraz na komunikaci. Ve vyučování používá práci s textem, nahrávky a videa v německém jazyce a různé typy otázek. Snaží se u svých studentů rozvíjet tvořivost, a to například formou různých projektů. Jak sám učitel uvádí, pociťuje ve třídě uvolněnou atmosféru, která vyvolává u studentů pozitivní emoce. K této atmosféře mu občas napomáhají různé hry, pantomima nebo třeba výuka dramatem.

Kategorie III: Hodnocení studentů

Učitel používá ve vyučovacích hodinách německého jazyka slovní hodnocení a známky. Snaží se naučit německý jazyk nejen jazykově nadané, ale i méně nadané studenty. Na nadanější studenty klade vyšší nároky a dává jim více práce. Slabším studentům dává najevo důvěru v jejich schopnosti a snaží se je přesvědčit, že i oni mohou dosahovat lepších výsledků. Mírným hodnocením méně nadaných studentů je motivuje k tomu, aby i přes nízkou úroveň jazykového nadání dosahovali určitých výsledků.

Kategorie IV a V: Preference cizího jazyka a důvody motivace

Student s lepším prospěchem upřednostňuje německý jazyk, a to zejména z toho důvodu, že Německo je sousední stát České republiky. Právě z důvodu blízkosti by rád pracoval v Německu. Naopak studentka s horším prospěchem dává přednost výuce anglického jazyka a to zejména z důvodu libozvučnosti. Názor studentů na výslovnost německého jazyka je odlišný. Studentovi se líbí především výraznost jazyka. Z pohledu studentky je německý jazyk příliš „hrubý“.

Na základě rozhovorů se studenty jsem dospěla k závěru, že student je motivován předpokladem pracovní příležitosti v některé z německy mluvících zemí. Studentka uvedla, že k výuce německého jazyka ji motivují především známky a cestování.

ROZHOVOR Č. 2

UČITELKA z odborné školy

Věk	Vzdělání	Délka praxe	Předměty
58 let	Vysoká škola pedagogická	34 let	NJ - ČJ

Informace o učitelce

Druhý rozhovor byl prováděn s učitelkou, která dříve působila na základní škole. V současné době vyučuje český a německý jazyk. Jedná se o zkušenou učitelku s dlouholetou praxí, která působí příjemným a klidným dojmem. V případě výzkumu se jedná o učitelku s nejdelší dobou pedagogické praxe.

Učitelka se rozhodla pro učitelskou profesi z toho důvodu, že jí studium německého jazyka na střední škole přišlo velmi nezajímavé. Bylo to způsobeno osobností učitele, který nedokázal probudit ve studentech zájem k výuce německého jazyka. Učitelka chtěla změnit tuto nepříznivou situaci a probudit zájem studentů. Z toho důvodu vystudovala vysokou školu pedagogickou. Jejím cílem je vyučovat studenty tak, aby je to bavilo. Toto tvrzení lze doložit její výpovědí: „Co u mě převažovalo při volbě učitelské profese? Jestli zájem o studenty nebo o němčinu? No tak asi půl na půl. Tak pro mě byl vzorem můj kantor na základní škole, hrozně mě učení lákalo, ta práce se mi líbila. Když jsem pak přešla na střední školu, tak jsem si říkala, že metodika práce s dětmi se probírá snad jen na fakultách pro základní školy, protože tam se neustále něco dělo. Kdežto tady to byl pořád jenom výklad, výklad, výklad. To už se mi nelíbilo. Říkala jsem si, že bych to chtěla změnit, protože mi připadalo, že ty kantoři snad žádnou metodiku neměli.“

Učitelka používá ve svých hodinách demokratický styl řízení. Je přístupná nápadům svých studentů. Myslí si však, že výroky studentů na tuto otázku by se lišily. Domnívá se, že ze strany studentů je považována za autoritativní typ. Nejraději používá ve výuce německého jazyka práci ve skupinách. Dříve byly všechny třídy ve výuce cizích jazyků rozděleny do menších skupin, dnes je tomu bohužel jinak.

Motivace studentů střední školy k výuce německého jazyka

Podle názoru učitelky je motivace studentů k výuce německého jazyka velmi důležitá a to zejména z toho důvodu, že se Česká republika nachází blízko německých hranic. Lidé proto mají možnost vycestovat do okolních států, kde lze uplatnit právě německý jazyk. Učitelka považuje za důležité, aby si studenti osvojili základy německého jazyka a dokázali se orientovat v základních dovednostech. Jako příklad uvádí schopnost objednat si jídlo a pít v restauraci v německy mluvících zemích. Své studenty se snaží motivovat tvrzením, že vedle firem, které požadují anglický jazyk na prvním místě, existují rovněž firmy, které potřebují především německy mluvící zaměstnance – příloha č. 3 – česko-německý zahraniční obchod.

Další motivace je z pohledu učitelky možná trochu záporná, ale přesto se o ní zmiňuje. Svým studentům uvádí příklady absolventů, kteří až s odstupem času ocenili výuku německého jazyka na střední škole. Zpětně si totiž bývalí studenti uvědomili, že mohli získat znalosti jazyka ve škole a nestálo je to mnoho času ani finance. Dnes tito absolventi chodí do jazykových kurzů, kde jsou hodiny německého jazyka zpoplatněny. Jejich časové podmínky pro doplnění si vzdělání jsou omezené z důvodu jejich pracovního vytížení, popřípadě rodinných záležitostí.

Aktivizující metody ve výuce německého jazyka

Učitelka se snaží své studenty motivovat na začátku většiny vyučovacích hodin německého jazyka. V počáteční fázi výuky motivuje své studenty tak, že uvede téma hodiny. K navození cizojazyčné atmosféry používá různé rituály jako například pozdrav nebo společný zápis na tabuli. Zaznamená číslo hodiny a datum v německém jazyce, čímž si studenti neustále procvičují nejen číslovky, ale také názvy jednotlivých měsíců v roce.

Didaktické hry jako motivační prostředek ve výuce německého jazyka používá velmi zřídka. Pokud se ve výuce vyskytnou, jedná se obvykle o kartičky, zaměřené na procvičování silných sloves. Metoda spočívá v tom, že na každé kartičce je uvedeno české silné sloveso. Studenti mají za úkol určit nejprve infinitiv, poté oba dva tvary minulého času (préteritum a perfektum). Další didaktická hra, kterou občas používá ve svých vyučovacích hodinách, spočívá také ve vyjmenování všech tvarů silných sloves. Pokud studenti určí všechny tři tvary silných sloves správně, zůstanou sedět, pokud ne, musí si stoupnout. V druhém kole si jdou stoupnout ke zdi do zadu, ve třetím kole jdou k tabuli. U tabule se mohou dvěma slovesy zachránit. Pokud i před tabulí nebudou jejich odpovědi správné, dostanou pětku. Toto opakování tvarů silných sloves slouží k opakování a upevnění gramatiky. Problémové

vyučování používá učitelka ve výuce pouze zřídka. Pokud studenti narazí na nějaké gramatické pravidlo a dělají časté gramatické chyby, tak se k problému společně vrátí a řeší to do té doby, dokud studenti nepřestanou chybovat.

Slovní zásoba je podle slov učitelky ve výuce německého jazyka značným problémem. Proto při osvojování nových slov postupuje následovně. První fáze spočívá ve společném čtení německých slovíček z učebnice německé gramatiky, čímž si studenti osvojují správnou výslovnost. Ve druhé fázi si studenti individuálně označují německá slovíčka, která znají nebo se podobají češtině, aby jim zůstalo k naučení co nejméně slov nových. Znalosti slovní zásoby ověřuje písemným testem a ústním zkoušením. V rozhovoru uvedla, že pokud by studenty nehodnotila a neznámkovala, tak by se pravděpodobně slovní zásobu vůbec neučili. Mezi její často používané výukové metody patří především práce s textem. Dále uvádí hru s názvem slovní fotbal, která slouží k procvičení slovní zásoby. Další oblíbenou metodou je práce s obrázkem, kterou využívá k procvičování předložek se třetím a čtvrtým pádem. Do své výuky zařazuje různé příběhy na kartičkách, které slouží například k hraní různých rolí ze strany studentů a k posílení jejich tvořivosti. Během své dlouholeté praxe vypracovala téměř ke každému tématu řadu pracovních listů s různými obrázky a úkoly.

Hodnocení studentů

Učitelka používá ve výuce německého jazyka nejen kladné, ale také negativní hodnocení studentů. Říká, že kladné hodnocení ve formě různých pochval a dobrých známek je pro ni vždy příjemnější. Dodává, že i negativní hodnocení studentů z jejího pohledu hraje významnou roli. Je třeba však zdůraznit, že by se nemělo na negativní hodnocení u studentů zapomínat a v příští nebo v přespříští hodině by měli být právě tito studenti nějakým způsobem opět povzbuzeni. Učitelka uvedla v rozhovoru, že němčina je v dnešní době, ve srovnání s angličtinou, na ústupu. Proto je třeba si studenty získávat a neodrazovat. Pokud mají studenti dlouho špatné výsledky, snaží se jim dávat různé náhradní testy, nebo jim připraví velmi lehký test, aby jejich sebevědomí posílila a cítila u nich posun. Domnívá se, že studenti prožívají jak pozitivní, tak negativní emoce. Podle jejího názoru převažují u studentů spíše pozitivní emoce, jelikož se jedná o nematuritní jazyk a studenti k němu přistupují trochu jinak než k vyučování maturitních předmětů. Chválu používá ve svých vyučovacích hodinách jako častý motivační prostředek, díky němuž prožívají studenti převážně pozitivní emoce. Mají radost, že úlohu zvládli a většinou to vede k jejich lepším výsledkům i do budoucna. Podle učitelky je velmi důležité chválit především studenty, kteří jsou sice méně nadaní k výuce německého jazyka, ale projevují snahu. Pokud si například „trojka“ všimne, že má

několik jedniček za sebou a je pochválen, pozoruje na něm učitelka radost. Díky pochvale prožívá student pozitivní emoce, což je cílem jejích hodin. Právě z tohoto důvodu prý často chválí i studenty s horším prospěchem, aby i tito méně nadaní studenti mohli zažít pocit z úspěchu, který je při motivaci velmi důležitý.

❖ **STUDENTKA** z *odborné školy*

Studentka upřednostňuje německý jazyk, zejména z toho důvodu, že měla možnost výměnného pobytu v Německu. Poznala tam mnoho přátel, se kterými si velmi často dopisují a volají. Právě tato zkušenost je její hlavní motivací k tomu, aby se učila německý jazyk s chutí. Dokonce zmiňuje, že je to jediný důvod, proč studuje němčinu. Studentka v rozhovoru uvedla, že by chtěla uplatnit své znalosti německého jazyka ve svém budoucím zaměstnání pouze v České republice. Studentka se zmínila, že ji motivovalo období, kdy ve škole působila několik vyučovacích hodin rodilá mluvčí, která se studenty hodně komunikovala. Do německy mluvících zemí jezdí studentka 2-3x do roka a díky tomu si může vyzkoušet komunikaci s rodilými mluvčími. Líbí se jí na němčině, že se pomocí ní může domluvit se svými kamarády a nelíbí se jí, jak samotný jazyk zní, popisuje ho jako „ošklivý“ jazyk. Studentka uvádí, že v hodinách německého jazyka používají metody čtení textu, nebo různé kartičky, které slouží k vyprávění o zadaném tématu. Poslední dobou se jí stává, že se nechá pohltit výukou natolik, že přestane vnímat čas. Díky paní učitelce, která jim to dokáže podat takovým způsobem, že jí to baví. Zadává studentům úkoly v podobě hádanky a každý student to má pojmout podle své vlastní fantazie. Ideální učitel německého jazyka by měl studentům rozumět – co chtějí a proč to chtějí - a dělat s nimi co je baví.

❖ **STUDENT** z *odborné školy*

Student upřednostňuje německý jazyk, který se mu zdá být pochopitelnější. Přijde mu lehčí především z hlediska gramatiky. Angličtinu považuje za složitější zejména kvůli množství časů a tvarů sloves. Student se domnívá, že jeho upřednostňování německého jazyka je zapříčiněno osobností učitele. Jako důvod své preference německého jazyka uvádí příklad učitelky ze základní školy. Tato učitelka podle něho vyučovanému předmětu velmi dobře rozuměla. Na druhé straně výuka angličtiny studenta moc nezaujala, což bylo podle jeho výpovědi způsobeno také především kvůli osobnosti učitelky. Hlavní motivací studenta k výuce německého jazyka je především historie. Rád by rozuměl německé historii, chtěl by se

dozvědět pohled z německé strany. Z toho důvodu čte knížky v německém jazyce. Především ho zajímá období druhé světové války. Jako druhý důvod motivace uvádí student sport. Sleduje sportovní výsledky – florbal a fotbal. Další motivací studenta je možnost dorozumívat se německy v Rakousku a v Německu. Na němčině se mu nelíbí gramatika, zejména členy podstatných jmen. Didaktické hry nebývají součástí výuky. Podle studenta je efektivní naučit se gramatiku a poté ji procvičovat pomocí her, které jsou zaměřené na slovní zásobu. Pokud studenta nějaké téma baví, nechá se pohltnout. Pokud považuje téma za nudné, nevnímá, dívá se po třídě, z okna nebo na hodinky. Ideální učitel by měl podle studenta německému jazyku opravdu rozumět, neměl by říkat jen to, co má napsané na papíře. Pokud mají studenti zvláštní zájem o němčinu, měl by jim pomáhat i ve svém volném čase.

➔ DÍLČÍ SHRNUTÍ

Kategorie I: Motivace studentů středních škol k výuce německého jazyka

Motivace studentů k výuce německého jazyka je z pohledu učitelky velmi důležitá z důvodu geografické polohy České republiky. Učitelka uvedla v rozhovoru, že němčina je v dnešní době ve srovnání s angličtinou na ústupu, proto je třeba si studenty získávat a neodrazovat je. Cílem učitelky je vyučovat německý jazyk takovým způsobem, aby probudila u studentů zájem k tomuto cizímu jazyku. Jejím cílem je vyučovat studenty tak, aby je to bavilo. Učitelka zdůrazňuje studentům užitečnost německého jazyka z důvodu geografické polohy vzhledem k České republice. Motivuje své studenty předpokladem budoucí kariéry a potřebou komunikace při běžných situacích v německy mluvících zemích. Svým studentům uvádí příklady absolventů, kteří s odstupem času ocenili výuku německého jazyka na střední škole.

Kategorie II: Aktivizující metody ve výuce německého jazyka

Učitelka nejraději používá ve výuce německého jazyka práci ve skupinách. Pracuje převážně s učebnicí. Klade důraz na gramatiku, která je při výuce německého jazyka nezbytná. Používá ve výuce práci s textem a práci s obrázkem. Hry nebývají příliš často součástí výuky, ale občas se ve vyučování vyskytnou. Používá například slovní fotbal, nedokončené příběhy a kartičky se silnými slovesy. Během svého dlouholetého působení zhotovila učitelka velké množství pracovních listů.

Kategorie III: Hodnocení studentů

Učitelka používá ve výuce německého jazyka nejen kladné, ale také negativní hodnocení studentů. Kladné hodnocení ve formě různých pochval a dobrých známek je pro ni příjemnější. Z jejího pohledu je i negativní hodnocení studentů důležité, mělo by však být v následujících hodinách nějakým způsobem opět povzbuzeno. Z důvodu preference anglického jazyka si snaží studenty získávat a neodrazovat je od německého jazyka. Snaží se své studenty často chválit, aby prožívali pocit sebedůvěry. Cílem jejích hodin je probouzet u studentů pozitivní emoce. K tomu jí slouží pochvala, kterou nešetří. Často chválí i studenty s horším prospěchem, aby i tito méně nadaní studenti mohli zažít pocit z úspěchu, který je při motivaci velmi důležitý.

Kategorie IV a V: Preference cizího jazyka a důvody motivace

Na základě rozhovorů se studenty bylo zjištěno, že studentka i student preferují německý jazyk. Studentka s horším prospěchem dokonce uvedla, že při nějaké hře občas prožije flow motivaci. Z toho lze usoudit, že učitelka dokáže své studenty motivovat správným způsobem. Přestože nepoužívá ve vyučování velké množství her, studenti mají o výuku německého jazyka zájem. Možná je to způsobeno tím, že studenti během hodin nemají strach, ale prožívají především pozitivní emoce. Učitelka v rozhovoru zdůraznila, že nešetří chválou. Pravděpodobně i to je důvodem kladného vztahu studentů k němčině.

Studentka by své znalosti německého jazyka ráda uplatnila nejen při komunikaci se svými německy mluvícími kamarády, ale také ve svém budoucím povolání. U studenta s vynikajícím prospěchem jsem se setkala s názorem, že jeho hlavní motivací ve výuce německého jazyka je historie a sport. Student čte německé knihy týkající se druhé světové války a aktuality z oblasti sportu. Historické knížky v německém jazyce mu umožňují získat jiný pohled na druhou světovou válku ze strany Němců.

ROZHOVOR Č. 3

UČITELKA z odborné školy

Věk	Vzdělání	Délka praxe	Předměty
43 let	Vysoká škola pedagogická	24 let	NJ - ČJ

Informace o učitelce

Učitelka vyučuje německý a český jazyk na střední škole již 24 let. Studenti této střední školy si mohou vybrat z oborů: kuchař, číšník, zedník, kominík. Také se mohou rozhodnout pro čtyřleté studium zaměřené na cestovní ruch a stravovací služby nebo pro dvouleté nástavbové studium. Učitelka tvrdí, že střední škola, na které vyučuje, nemá na studenty příliš vysoké nároky, což dokazuje její následující výpověď: „*Ta úroveň studentů učňovských oborů je poměrně na nízké úrovni. Studenti bohužel nemají moc vysoké cíle a spokojí se s málem, takže je hodně náročné studenty motivovat. Většina z nich nemá moc dobré výsledky. Přiznám se, že už jsem se s tím jejich přístupem tak trochu smířila...*“.

Důvodem výběru pedagogické profese nebyl u učitelky zájem o německý jazyk ani zájem o studenty. Učitelka v rozhovoru s úsměvem vysvětluje, že kdysi přišla na pohovor bez jakéhokoliv očekávání na přijetí, což komentuje následující výpovědí: „*Zájem o studenty nebo zájem o předmět? Asi ani jedno. Původně jsem pracovala v hotelu, který se později zavřel. V té době se hledal učitel německého jazyka na integrované střední škole technické. Moje mamka mi tehdy řekla, abych to zkusila, takže jsem šla na pohovor bez jakéhokoliv očekávání. Přišla jsem za panem ředitelem, ten mě vzal do třídy a bylo rozhodnuto.*“

Učitelka používá ve vyučovacích hodinách demokratický styl řízení. Své studenty se snaží povzbuzovat, aby prožívali při výuce německého jazyka především pozitivní emoce, což dokazuje následující výpověď: „*Snažím se jim vycházet vstříc, hlavně mi jde o to, aby ve třídě panovala „rodinná“ atmosféra. Zároveň ale trvám taky na tom, aby dodržovali pravidla.*“.

Učitelka ve svých hodinách poměrně často používá kooperativní učení. Z jejího pohledu je pro studenty přínosné, když mohou pracovat ve dvojicích nebo ve skupinkách a mohou si vzájemně pomáhat při řešení problému. Práci ve dvojicích používá učitelka většinou při práci s textem.

Motivace studentů střední školy k výuce německého jazyka

Z rozhovoru vyplývá, že úroveň studentů učňovských oborů není příznivá. Motivovat studenty, kteří nemají vysoké cíle a spokojí se s „málem“ je podle učitelky velmi náročné. Na tyto studenty nejsou kladeny příliš vysoké nároky a studenti nedosahují příliš dobrých výsledků. Učitelka uvádí v rozhovoru, že motivovat studenty středních škol k výuce německého jazyka je v dnešní době velkým problémem.

Právě z toho důvodu se snaží motivovat studenty různými aktivizujícími metodami. Občas používá ve vyučovacích hodinách motivaci související s budoucí kariérou. Jelikož se jedná o studenty, kteří studují obor kuchař, číšník a zedník, zdůrazňuje jim existenci velkého množství nabídek práce v zahraničí. V dnešní době je na internetu poměrně hodně zahraničních hotelů a firem, které nabízejí práci v německy mluvících zemích. Tento druh motivace používá během školního roku pouze zřídka.

Z pohledu učitelky je německý jazyk u studentů méně oblíbený předmět než jazyk anglický. Snaží se u svých studentů vzbudit zájem především tím způsobem, že s nimi komunikuje o věcech, o nichž se domnívá, že se o nich baví rádi. Své otázky tedy směřuje na témata týkající se samotných studentů. Diskutují společně o rodině, o jejich zájmech, o životě a o tom co mají a nemají rádi.

Aktivizující metody ve výuce německého jazyka

Motivaci uplatňuje učitelka zpravidla v počáteční fázi hodiny, aby si získala jejich pozornost. Používá k tomu navození cizojazyčné atmosféry ve formě různých otázek. Ptá se studentů, jak se mají, jaké mají plány na odpoledne, na večer atd. V rozhovoru učitelka uvádí, že jejich odpovědi bývají poněkud krkolomné, ale převážně se jedná o odpovědi pozitivního charakteru. Učitelka se snaží vnést do vyučovacích hodin německého jazyka různé didaktické hry. Díky nim mají studenti větší zájem o německý jazyk. Používá různé kartičky na procvičení slovní zásoby, pomocí nichž mohou opakovat číslovky, slovesa a podstatná jména. Domnívá se, že pro studenty je oblíbenou hrou pexeso, při kterém se snaží najít obrázek k danému německému slovíčku. Učitelka zdůrazňuje, že v dnešní době mají učitelé německého jazyka k dispozici velké množství CD, určených k výuce německého jazyka. Slovní zásobu trénuje učitelka se svými studenty následovně. Nejprve předčítá německá slovíčka z učebnice a studenti po ní opakuji. Díky tomu si osvojují správnou výslovnost. Pokud studenti nevysloví nějaké slovo či slovní spojení správně, učitelka ho zopakuje, aby si

studenti uvědomili, kde udělali chybu. Nově osvojenou slovní zásobu poté používají studenti ve větách. Jako příklad uvádí učitelka německé slovíčko „die Mutti“ (maminka). Studenti se snaží vytvářet různé věty obsahující toto slovo, například „Meine Mutti heißt Alena“ (moje maminka se jmenuje Alena). Díky tomuto tvoření vět si studenti slovíčka lépe pamatují. Čím častěji člověk určité slovo vysloví, tím lépe se uloží do jeho paměti. Učitelka se zmiňuje, že jednou lekcí se zabývá se svými studenty přibližně tři až čtyři týdny. Test ze slovní zásoby zadává svým studentům až na konci dané lekce. Podle jejího názoru si studenti slovní zásobu díky neustálému procvičování po dobu tří až čtyř týdnů lépe zapamatují a to vede k lepším výsledkům při závěrečném testu. A právě díky dobrým výsledkům nemají studenti obavu z testů následujících. Pokud by důvodem k učení studentů byl strach ze špatných známek, dosahovali by podle učitelky pravděpodobně horších výsledků.

Učitelka používá různé aktivizační strategie. Jednou z nich jsou například úlohy na praktickou aplikaci, při kterých mají studenti za úkol vytvořit jídelní lístek nebo vlastní recept v německém jazyce. Ve svých hodinách často využívá diskusní metody, při kterých studenti procvičují nejen porozumění německému jazyku, ale také svoji výslovnost a komunikační schopnosti. Ve vyučování občas používá brainstorming. Na tabuli napíše téma, například Essen (jídlo) a zároveň zapisuje nápady svých studentů. Tuto metodu používá k opakování slovní zásoby na dané téma nebo k procvičování různých témat. Studenti si pomocí této techniky lépe zapamatují obsah maturitních otázek. Učitelka se snaží zpestřit vyučování německého jazyka například činnostmi zaměřenou na seřazení přeházených vět. Studenti pracují zpravidla ve dvojicích. Každá dvojice obdrží obálku s různými větami. Může se jednat například o recept nějakého pokrmu. Úkolem studentů je seřadit věty tak, aby našli správný postup při vaření určitého pokrmu. Učitelka se domnívá, že oblíbenou didaktickou hrou studentů je Šibenice, kterou s nimi hraje většinou před Vánocemi. Nakreslí na tabuli tolik vodorovných čárek, kolik písmen má hledaný výraz. Studenti hádají písmena, která jsou v hledaném výrazu zastoupena. Pokud se jedná o písmeno, které není v daném výrazu obsaženo, nakreslí na tabuli jednu část šibenice. Cílem hry je uhádnutí slova nebo věty dříve než bude nakreslen oběšenec na šibenici. Další didaktické hry, které učitelka používá ve vyučovacích hodinách, jsou různé hádanky, doplňovačky a křížovky. Tyto aktivizující metody používá buď na začátku hodiny, nebo pokud zpozoruje u svých studentů únavu a chce, aby si trochu odpočinuli.

Hodnocení studentů

Své studenty se snaží povzbuzovat. Pokud se jim něco povede, pochválí je a vidí u nich pozitivní emoce. Prospěchově slabší studenty hodnotí učitelka mírněji. Pokud u těchto studentů vidí snahu během vyučování, ocení ji dobrou známkou. Učitelka se domnívá, že u studentů převažují pozitivní emoce. Snaží se, aby ve vyučování panovala příjemná atmosféra a aby studenti nepociťovali strach. Především díky příjemné atmosféře dosahují lepších výsledků. Učitelka dodává, že znalosti studentů jsou na velmi nízké úrovni. Jedná se o učňovské obory, na které nejsou kladeny příliš vysoké nároky na učení. Proto se snaží své studenty poměrně často chválit, aby jim alespoň trochu zvyšovala sebevědomí a utvářela u nich kladný vztah k cizímu jazyku.

❖ STUDENT z odborné školy

Student v rozhovoru uvedl, že anglický jazyk se učil na základní škole a s výukou německého jazyka začal až na škole střední. Přesto však preferuje anglický jazyk. Jako důvod preference anglického jazyka uvádí své lepší znalosti a dovednosti právě v tomto jazyce. Německý jazyk se mu nelíbí, označuje ho za „hrubý jazyk“. K výuce německého jazyka motivuje studenta zejména předpoklad práce v zahraničí. Student navštěvuje obor kuchař, číšník. Právě po těchto oborech je v německy mluvících zemích velká poptávka. Ve srovnání s Českou republikou je práce v zahraničí lépe placená. Student uvedl v rozhovoru, že pokud by se přestěhoval k hranicím, hodila by se mu znalost německého jazyka v jeho profesi. Snem studenta je práce v Anglii nebo v Austrálii, z toho důvodu se více věnuje anglickému jazyku. Německý jazyk využívá na nákupech v Rakousku a rád by ho použil při své budoucí profesi v zahraničí. Mezi studentovy oblíbené činnosti ve výuce německého jazyka patří především poslech a čtení, mezi jeho neoblíbené činnosti pak psaní. Proto vítá v hodinách německého jazyka poslech různých CD a práci s textem. Pokud studenti pracují s textem, spolupracují většinou ve dvojicích nebo v malých skupinách. V rozhovoru uvedl, že jeho matka pracovala dva roky v Německu. Dříve si spolu občas povídali v německém jazyce a díky tomu si procvičoval nejen výslovnost, ale také slovní zásobu a gramatiku.

❖ STUDENTKA z odborné školy

Studentka dává přednost anglickému jazyku, který se učí od třetí třídy. Dříve navštěvovala anglický kroužek, kde své jazykové znalosti vylepšovala. Německý jazyk používá studentka v zahraničí na dovolené při běžných situacích. Ráda by pracovala

v zahraničí, ale zejména by tam chtěla uplatňovat jazyk anglický. Hlavním důvodem její motivace k výuce německého jazyka nejsou známky, ale především cestování. Ráda by se domluvila v cizině. Studentka považuje německý jazyk za zajímavý, ale nelíbí se jí například německé písničky. Z pohledu studentky hovoří Němci příliš rychle a to se jí nelíbí. Gramatiku německého jazyka považuje za těžší než gramatiku jazyka anglického. Studentku baví především práce s textem nebo poslech CD.

→ DÍLČÍ SHRUTÍ

Kategorie I: Motivace studentů středních škol k výuce německého jazyka

Z rozhovoru vyplývá, že úroveň studentů učňovských oborů není příliš dobrá. Motivovat studenty, kteří nemají vysoké cíle a spokojí se s „málem“ je podle učitelky velmi náročné. Učitelka se snaží motivovat studenty různými aktivizujícími metodami. Sama je však přesvědčena o tom, že anglický jazyk je důležitější a pro studenty zajímavější. Z rozhovoru lze soudit, že není do výuky německého jazyka tím správným způsobem „zapálena“. Možná právě to je důvodem preference anglického jazyka ze strany studentů. Učitelka s nimi komunikuje o věcech, které je zajímají. Diskutují společně o rodině, o jejich zájmech, o životě a o tom co mají a nemají rádi. Učitelka se snaží probudit zájem studentů k výuce německého jazyka prostřednictvím pracovní příležitosti v zahraničí. Občas jim klade na srdce, že v dnešní době je, ze strany zahraničních hotelů, poměrně velká poptávka po kuchařích, číšnicích a zednících vyučených v oboru.

Kategorie II: Aktivizující metody ve výuce německého jazyka

Učitelka ve svých hodinách poměrně často používá kooperativní učení, práci ve dvojicích a ve skupinách. Kooperativní výuka je podle jejího názoru pro studenty zábavnější formou ke splnění dané činnosti. Učitelka používá různé strategie, například úlohy na praktickou aplikaci, diskusní metody, otázky pokládané studentům, brainstorming, didaktické hry ve formě různých hádanek, doplňovacích cvičení a křížovek. Snaží se zpestřit vyučování německého jazyka například činností zaměřenou na seřazení přeházených vět nebo hrou s názvem Šibenice.

Kategorie III: Hodnocení studentů

Učitelka se snaží studenty neustále povzbuzovat, aby u nich zvyšovala zájem k německému jazyku. Díky pochvale prožívají studenti pozitivní emoce. Prospěchově slabší studenty hodnotí učitelka mírněji. Pokud u těchto studentů vidí snahu během vyučování, ocení ji dobrou známkou. Domnívá se, že u studentů převažují pozitivní emoce. Snaží se o udržení příjemné atmosféry ve vyučovacích hodinách německého jazyka. Je pro ni důležité, aby studenti nepocíťovali strach.

Kategorie IV a V: Preference cizího jazyka a důvody motivace

Oba studenti preferují anglický jazyk, a to z důvodu délky studia. Proto jejich znalosti nejsou tak dobré, jako znalosti z anglického jazyka. Německý jazyk se studentovi zdá hrubý, studentce přijde zajímavý, ale nelíbí se jí německé písničky. Student i studentka se vyučují v oboru kuchař, číšník a motivuje je předpoklad práce v zahraničí. Oba studenti by však chtěli pracovat v oblasti, kde se hovoří anglickým jazykem. Studentka v rozhovoru uvedla, že ji nemotivují známky, ale potřeba domluvit se na dovolené v německy mluvících oblastech. Student uplatňuje německý jazyk na nákupech v zahraničí.

ROZHOVOR Č. 4

UČITELKA z odborné školy

Věk	Vzdělání	Délka praxe	Předměty
28 let	Vysoká škola pedagogická	3 roky	NJ - AJ

Informace o učitelce

Učitelka vyučuje na odborné škole anglický a německý jazyk. Škola je určena pro studenty, kteří mají zájem o informační technologie. Na studenty jsou kladeny poměrně vysoké nároky ze strany učitelů. Na dané škole působí učitelka tři roky. Jedná se tedy o

učitelku s nejkratší dobou pedagogické praxe. Zároveň se však očekává, že právě tato „poměrně čerstvá absolventka“ bude disponovat nejnovějšími výukovými metodami.

Při volbě učitelské profese převažoval u učitelky zájem o německý jazyk a touha pracovat s lidmi. K volbě učitelské profese se učitelka vyjadřuje následující výpovědí: *„Tak primárně to byl určitě zájem o předmět, protože jsem němčinu měla ráda už na střední škole, ale na druhou stranu jsem si už jako malá hrála s panenkami a zkoušela jsem je, takže si myslím, že něco ve mně trošku bylo k tomu učitelství. V průběhu studia jsem se přesvědčila o tom, že to byla dobrá volba jít na pedagogickou fakultu. Chtěla jsem pracovat s lidmi, ale primárně to byl předmět.“*

Ve vyučovacích hodinách používá učitelka kombinaci dvou stylů řízení. V rozhovoru uvedla, že záleží na skupině. Snaží se především o demokratický styl řízení ve vyučování německého jazyka. Ptá se svých studentů, co je baví a tomu přizpůsobuje výuku. Dává jim možnost volby, aby se sami rozhodli, co chtějí dělat. Pokud mají studenti názor, se kterým se učitelka neztotožňuje, vyslechne si ho a nesnaží se jim ho vyvrátit. Na druhé straně se občas snaží o autokratický styl řízení. Pokud se jedná o těžkopádnou skupinu, se kterou se nepracuje lehce, snaží se nastavit přísnější pravidla a být striktnější.

Motivace studentů střední školy k výuce německého jazyka

V úvodu rozhovoru učitelka uvádí, že motivovat studenty k výuce je v dnešní době velkým problémem a nelehkým úkolem mnoha kantorů. Dodává, že se nejedná pouze o motivaci k výuce německého jazyka, ale k výuce všeobecně. Učitelka upřednostňuje výuku anglického jazyka. Důvodem preference je větší zájem o tento světový jazyk ze strany studentů. Ti vidí ve znalosti anglického jazyka budoucnost. Přestože si učitelka uvědomuje, že studenti nemají příliš velký zájem o výuku německého jazyka, snaží se je motivovat různými způsoby. K motivaci využívá ve vyučovacích hodinách různé druhy her a soutěží. Zpravidla se jedná o soutěže ve skupině, kde všichni členové skupiny pracují na společném úkolu. Studenti mají potřebu dosáhnout úspěšného výkonu. Z toho důvodu se snaží podat co nejlepší výsledky, a těch někteří dosahují právě během různých her a soutěží. Členové vítězné skupiny získávají jedničku, která sice nemá tak velkou hodnotu jako například známka z písemného testu, ale je součástí klasifikace. Učitelka zdůrazňuje, že při této motivaci ve formě her a soutěží pracují studenti mnohem lépe.

Aktivizující metody ve výuce německého jazyka

Učitelka uvádí, že si je vědoma toho, že motivační fáze by měla být využita na začátku a na konci hodiny. Přesto uplatňuje motivační fázi v momentě, kdy má pocit, že studenty látka nebaví nebo jí nerozumí a chce je trochu zaktivizovat. Dále uplatňuje motivační cvičení v případě, že je látka příliš těžká a učitelka cítí na studentech, že si potřebují odpočinout a zregenerovat se. V rozhovoru uvádí, že hry nejsou součástí každé hodiny, ale občas se ve výuce vyskytnou. O navození cizojazyčné atmosféry se snaží v úvodu vyučovací hodiny, kterou začíná zpravidla německým pozdravem „Guten Tag“ a povel, aby se studenti usadili na svá místa „Setzt euch!“. Občas pokládá svým studentům otázky týkající se informací z minulé hodiny.

Učitelka používá ve vyučovacích hodinách německého jazyka učebnici s názvem „Sprechen Sie Deutsch“, která nabízí přehledný výklad gramatiky, různá cvičení na mluvnici, výslovnost, pravopis a slovní zásobu. Tato učebnice je vhodná pro studenty, jejichž cílem je zvládnutí jazyka v běžných situacích. Jelikož se jedná o dvojazyčnou učebnici, mohou studenti lépe pochopit gramatiku, která je zde velmi dobře a přehledně vysvětlena. Učitelka uplatňuje ve vyučovacích hodinách německého jazyka především dramatické hry. Studenti hrají různé role, při kterých procvičují své komunikační dovednosti a spolupráci ve skupinkách. Při této činnosti dochází k uvolnění atmosféry ve třídě, která má pozitivní vliv na lepší koncentraci studentů. Práce s obrázkem bývá občas součástí výuky. Studenti se při této činnosti učí popisovat různé objekty na obrázku. Tím si procvičují nejen slovní zásobu a gramatiku, ale také řečové dovednosti. Výukovou metodu brainstorming využívá učitelka na začátku nového tematického celku. Pokud se jedná například o téma „rodina“, napíše na tabuli podstatné jméno „die Familie“. Úkolem studentů je vymyslet co nejvíce nápadů na toto téma. Občas si mohou studenti zahrát hru „Slovní fotbal“ na procvičení slovní zásoby a na relaxaci. Učitelka uvádí v rozhovoru, že se svými studenty využívá metodu her především na konci školního roku.

Hodnocení studentů

Při hodnocení prospěchově slabších studentů přihlíží učitelka k jejich aktivitě a známku je o něco mírněji. Pokud mají studenti v písemném testu správně gramatiku a udělají chybu někde jinde, uzná jim alespoň půl bodu. Během ústního hodnocení studentům s horším prospěchem občas nějakou chybu promine, snaží se je tímto přístupem neodradit od německého jazyka. V rozhovoru uvedla, že u studentů pociťuje jak pozitivní, tak i negativní

emoce. Záleží na tématu, kterým se zabývají. V případě zájmu studentů o danou látku u nich pociťuje pozitivní emoce. Pokud studenty baví určité téma, kladou učitelce různé dotazy. Například téma „die Körperteile“ (části lidského těla) studenty velmi zajímalo, proto ho chtěli znát detailně. Na gramatiku reagují negativně.

❖ **STUDENT** z odborné školy

Student se učí pět let německý a deset let anglický jazyk. Právě délka studia je hlavním důvodem, proč dává přednost angličtině. Jako další důvod uvádí, že anglický jazyk mu přijde snazší než německý. Student by rád pracoval v zahraničí, ale jeho cílem je pracovat v Anglii nebo v Americe. Předpokládá, že po maturitě poletí do Ameriky a časem se usadí v Německu. Student v rozhovoru uvádí, že německý jazyk ho také baví. Jelikož bydlí blízko hranic, používá ho poměrně často. Zejména se mu hodí znalost německého jazyka při nakupování v Německu a při lyžování v Rakousku. V Alpách využívá německý jazyk v případě, že si chce objednat něco k jídlu nebo pokud si chce koupit permanentku či jízdenku na autobus. Dále studenta motivuje německy mluvící kamarád z Frankfurtu, za kterým občas jezdí, a díky kterému má možnost si své řečové dovednosti procvičit a vylepšit. Z tohoto důvodu považuje student německý jazyk za užitečný. V rozhovoru uvádí, že německý jazyk by mohl v budoucnu využít v práci v Německu, ale dodává, že nejprve svoji znalost tohoto jazyka musí vylepšit. Na německém jazyku se mu nelíbí „krkolomná slovíčka“. Naopak je spokojen, že rozumí německy mluvícím občanům, pokud nemluví příliš rychle. V rozhovoru uvádí, že hodina probíhá klasicky. Studenti pracují s učebnicí, ve které vyplňují různá cvičení. Od třetího ročníku využívají novou výukovou metodu. Jedná se o nový způsob učení se slovíček. Studenti se učí novou slovní zásobu tím způsobem, že mají pět minut na zapamatování si třech odstavců německých slov. Po pěti minutách zavřou učebnici a jsou zkoušeni. Ten, kdo si pamatuje nejvíce nově naučených německých slovíček, dostane jedničku. Podle slov studenta je tato metoda pro něho i pro jeho spolužáky velmi motivující. Touha po dobrých známkách ho motivuje k výuce německého jazyka. Práce s textem nepatří mezi jeho oblíbené činnosti. Tuto nelibost si vysvětluje tím, že jeho slovní zásoba není příliš široká. Studentovi se občas stane, že prožije flow motivaci, a to zejména při tvoření různých rozhovorů ve dvojicích či ve skupinkách. Ideální učitel by měl mít dobré znalosti ve svém oboru a snažit se je předávat svým studentům. Měl by být komunikativní, společenský a přátelský.

❖ **STUDENT** z odborné školy

Student se věnuje německému a anglickému jazyku třináct let. S výukou jazyků začal již ve svých šesti letech v první třídě na základní škole. Zpočátku se podle jeho slov jednalo pouze o osvojování si lehké slovní zásoby. Žáci v hodinách používali obrázky, pomocí nichž se učili nejprve jednoduchá slovíčka, například názvy zvířat a různých hraček. Teprve po čase si začali osvojovat krátké fráze a jednoduché věty. Student preferuje anglický jazyk, jelikož se domnívá, že tomuto jazyku dokáže lépe porozumět. Zdůrazňuje, že se jedná o světový jazyk, který se učí mnoho lidí na světě. Jeho motivací je předpoklad pracovní příležitosti v zahraniční firmě. Student má dokonce jasnou představu, že by chtěl po maturitě pracovat v Německu nebo Švýcarsku. Jelikož se jedná o studenta střední školy informatiky a finančnictví, kde je kladen důraz na znalost výpočetní techniky, rád by uplatnil své znalosti a schopnosti v tomto oboru v zahraniční firmě specializované na počítače. Studentovou motivací nejsou známky, ale zájem o předmět. Tvrdí, že ho německý jazyk baví a rád by ho uměl. Zajímá se o historii druhé světové války. Studentovi se nelíbí německá výslovnost. V rozhovoru uvádí, že konverzace v německém jazyce mu přijde nehezka a má pocit jako by si lidé nadávali. Flow motivaci student občas prožívá, jelikož mu přijdou hodiny zajímavé a veselé.

➔ **DÍLČÍ SHRNUTÍ**

Kategorie I: Motivace studentů středních škol k výuce německého jazyka

Učitelka v úvodu rozhovoru uvádí, že motivovat studenty k výuce německého jazyka je v dnešní době velkým problémem a nelehkým úkolem mnoha učitelů. Raději vyučuje anglický jazyk. Podle ní o něj mají studenti větší zájem. K motivaci využívá ve vyučovacích hodinách různé druhy her a soutěží. Členové vítězné skupiny získávají jedničku. Tuto motivaci používá poměrně často, jelikož se domnívá, že při ní studenti pracují mnohem lépe a dosahují lepších výsledků.

Kategorie II: Aktivizující metody ve výuce německého jazyka

Hodiny mají většinou podobu hromadného vyučování. Občas studenti pracují ve skupinách či dvojicích. Učitelka používá ve vyučovacích hodinách německého jazyka učebnici s názvem „Sprechen Sie Deutsch“, která je poměrně náročná. Studenti pracují

s učebnicí, kde procvičují gramatiku a zabývají se textem. Součástí vyučování bývají dramatické hry, práce s obrázkem, brainstorming, didaktické hry určené k procvičení slovní zásoby a k relaxaci.

Kategorie III: Hodnocení studentů

Učitelka klade poměrně velký důraz na známky, na kterých je pravděpodobně založena motivace studentů k výuce německého jazyka. Při hodnocení prospěchově slabších studentů přihlíží k jejich aktivitě a známkuje je o něco mírněji. Při ústním hodnocení občas promine studentům s horším prospěchem nějakou chybu, aby je motivovala do další práce. Pociťuje u nich jak pozitivní, tak negativní emoce. Záleží na tématu, kterým se právě zabývají. V případě zájmu studentů o danou látku u nich pozoruje nadšení a radost, negativní emoce zaznamenává při výkladu gramatiky.

Kategorie IV a V: Preference cizího jazyka a důvody motivace

Oba studenti preferují anglický jazyk, jelikož jim připadá snazší. U jednoho ze studentů je to způsobeno délkou studia. Druhý student považuje anglický jazyk za důležitější. Jednoho ze studentů motivuje touha domluvit se v německy mluvících zemích při běžných situacích, druhého předpoklad pracovní příležitosti v Německu nebo Švýcarsku. Pro jednoho ze studentů nejsou hlavní motivací známky, ale zájem o předmět. Tvrdí, že ho německý jazyk baví a chtěl by ho umět. Zajímá se především o historii druhé světové války. Druhý ze studentů naopak uvedl, že mu na známkách záleží.

7.3 VÝSLEDKY VÝZKUMU

V následující části jsou shrnuty výsledky šetření. Výzkumná činnost se opírala o zásady kvalitativního výzkumu. Základní otázka, která zde byla položena, zněla: Jak je to s motivací studentů středních škol k výuce německého jazyka? Všeobecně formulovaný záměr se rozpadl do několika dílčích základních myšlenek. Tyto myšlenky byly zachyceny ve specifických otázkách. Výzkum měl poskytnout odpovědi na otázky: Jak učitelé motivují studenty středních škol k výuce německého jazyka? Jaké aktivizující metody používají ve vyučování a jakým způsobem studenty hodnotí. Dílčí otázky se týkaly preference jednoho z cizích jazyků ze strany studentů a důvodů motivace studentů středních škol k výuce německého jazyka.

Výzkum byl zaměřen na osobnost učitele a studenta. Ti jsou považováni za dva hlavní aspekty zkoumaného tématu, přičemž osobnosti učitele je v diplomové práci přikládána větší pozornost. V následující části jsou popsány některé z hlavních závěrů případového šetření.

7.3.1 KATEGORIE I

UČITEL: Motivace studentů středních škol k výuce německého jazyka

Učitelé mají k dispozici různé prostředky, pomocí nichž mohou zvyšovat motivaci studentů a tím i jejich školní výkony. Na základě nasbíraných dat se ukázalo, že učitelé používají ve svých vyučovacích hodinách humor, chválu, různé druhy didaktických her, známky, inspirativní příklady z praxe, svůj osobní příklad a zdůrazňují studentům možnosti uplatnění znalosti německého jazyka v praktickém životě.

Všichni dotazovaní učitelé se shodují v názoru, že motivace studentů středních škol k výuce německého jazyka je v dnešní době nelehkým úkolem mnoha pedagogů. Většina studentů dává přednost výuce anglického jazyka, což potvrzují výroky studentů, které jsou uvedeny v „Kategorii IV“ s názvem „Preference cizího jazyka“ kde je uvedeno, že pouze tři z osmi dotazovaných studentů preferují německý jazyk. Důvodem preference německého jazyka je u jednoho ze studentů předpoklad práce v zahraničí: *„Kdybych jednou chtěl, tak radši budu pracovat v Německu než někde dál, kde se mluví anglicky. Proto dávám přednost němčině“*. Druhý ze studentů dává přednost němčině z důvodu svých lepších znalostí v oblasti gramatiky: *„Já upřednostňuji hlavně němčinu, protože ji chápu lépe než angličtinu. V angličtině je hodně časů a já je neumím zařadit. Ta němčina je lehčí. Je pravda, že jsou tam členy, ale když se to člověk naučí, tak to umí.“*. Studentka upřednostňuje německý jazyk z toho důvodu, že má německy mluvící kamarády, se kterými si díky znalosti německého jazyka často telefonuje a dopisuje, což dokazuje následující výrok: *„Spíš asi němčinu, kvůli tomu, že jsem byla na výměnném pobytu a mám tam spoustu přátel, tak abych se s nimi domluvila.“*

Z výsledků je tedy patrné, že větší část studentů se raději věnuje anglickému jazyku. Právě z toho důvodu je velmi důležité, aby učitelé německého jazyka své studenty motivovali tím správným způsobem. Během šetření se ukázalo, že motivovat studenty středních škol k výuce německého jazyka není lehkou záležitostí. Dotazovaný učitel začíná rozhovor větou: *„No, tak ta motivace je čím dál tím těžší. Nicméně se je snažím motivovat různými způsoby. Samozřejmě formou soutěží a her. Nebo se je člověk snaží motivovat vlastním příkladem.“*

Jak bylo již řečeno, preferovaným jazykem studentů je angličtina, která je vyučována na středních školách jako první cizí jazyk. Všichni dotazovaní učitelé jsou si této skutečnosti vědomi. Právě z toho důvodu se někteří z nich snaží probudit u studentů zájem prostřednictvím spojení němčiny s angličtinou, což dokládá výrok učitele: „*Člověk je vede k tomu, aby odhodili zábrany a aby mluvili nejen tady, ale aby to, co se tady naučili, používali v Německu. Když to nejde německy, tak aby použili druhý cizí jazyk - angličtinu, protože dneska se hodně používá de-english, čemuž Němci rozumí*“. Učitelé nezpochybňují důležitost anglického jazyka, ale zároveň zdůrazňují význam a důležitost jazyka německého. Tuto situaci komentuje jedna z dotazovaných učitelek větou: „*Každá firma chce angličtinu na prvním místě, ale může se stát, že bude třeba potřebovat zrovna němčinu.*“

Z rozhovorů s učiteli vyplývá, že používají ve vyučovacích hodinách různé techniky zvyšující motivaci. Učitelé posilují motivaci studentů tím způsobem, že zdůrazňují užitečnost a důležitost výuky německého jazyka. Jedny z mnoha kritérií, jako jsou například reálnost uplatnění němčiny, snadná dostupnost vzhledem k poloze a četné zastoupení firem v České republice, hrají významnou roli při motivaci k výuce německého jazyka. Vzhledem k provázanosti České republiky v oblasti ekonomických, kulturních a sportovních vztahů je výuka německého jazyka velmi důležitá. Jedna z dotazovaných učitelek říká: „*Celkově si myslím, že v této oblasti je ta motivace důležitá, protože bydlí v blízkosti německých hranic - takže nákupy, možnosti výjezdů. No a hlavně aby se naučili základy, aby se dokázali domluvit, koupili si něco nutného, co potřebují, aby se uměli orientovat v restauraci. Druhá věc je, že dneska v životě ten jazyk potřebují. Každá firma chce angličtinu na prvním místě, ale může se stát, že budou třeba potřebovat zrovna němčinu.*“

Česká republika je ze dvou třetin obklopena německy mluvícím prostředím a vedle ruského jazyka je německý jazyk nejvíce používaný mateřský jazyk v Evropě. Německý jazyk je považován za druhý nejdůležitější jazyk na světě. Spolková republika Německo je nejvýznamnějším partnerem České republiky, kde působí velké množství německých firem nabízejících mnoho pracovních míst. Především díky výše zmíněným faktorům považují oslovení učitelé německý jazyk za velmi důležitý, což dokládá výrok učitele: „*Snažím se je naučit co nejvíc, aby si toho co nejvíc odtud odnesli. Protože si myslím, že právě ta Němčina díky naší poloze České republiky by se mohla v budoucnu šiknout.*“ Atraktivita znalosti němčiny vychází z běžného používání jazyka v životě mimo školu. Jedna z dotazovaných učitelek motivuje své studenty tím způsobem, že jim zdůrazňuje možnosti využití němčiny v praxi, což dokládá již zmiňovaným výrokem: „*Celkově si myslím, že v této oblasti je ta motivace důležitá, protože bydlí v blízkosti hranic - takže nákupy, možnosti výjezdů. No a hlavně aby se naučili základy, aby se dokázali domluvit, koupili si něco nutného, co potřebují,*

aby se uměli orientovat v restauraci. “ Na základě nasbíraných dat došlo ke zjištění, že pouze jeden učitel se snaží aktivizovat studenty pomocí zadáváním různých projektů, které bývají ohodnoceny známkou, což dokládá následující výrok: *„Tak zadávám žákům různé projekty a prezentace, které potom oznámkuji. Žáci si někdy mohou sami zvolit téma, které je zajímavé a baví a o tom vypráví během příští hodiny svým spolužákům.*“ Jedna z dotazovaných učitelek se snaží probudit u svých studentů zájem tím způsobem, že s nimi komunikuje o věcech, které je zajímají a o kterých se rádi baví. Diskutují společně o rodině a o jejich zájmech, což dokládá výrokem: *„Některým hodinám nechávám volný průběh. Myslím si, že každému učiteli se občas stane, že není připraven na hodinu nebo chce studentům ukázat, že hodiny němčiny mohou být zábavné. Nechávám na studentech, aby si připravili téma, které je baví. No a potom si o něm všichni společně povídáme. Většinou si chtějí povídat třeba o rodině, o sourozencích nebo o zájmech.*“ Jiná učitelka se svých studentů ptá, co je baví a tomu přizpůsobuje výuku, což dokazuje její výrok: *„Dám jim možnosti výběru, volby, aby se sami rozhodli, co je baví.*“

Během výzkumného šetření se objevila motivace učitele prostřednictvím vlastního příkladu, která je v této práci považována za jeden z klíčových motivačních faktorů. Na základě nasbíraných dat se ukázalo, že se učitel snaží motivovat své studenty osobním příkladem. Snaží se být vzorem pro své studenty, vypráví jim své zkušenosti a zážitky, které prožil díky znalosti německého jazyka, což dokládá výrokem: *„Člověk se je snaží motivovat vlastním příkladem. To znamená, že pokud jsou to zkušenosti němčináři a ovládají minulý čas, tak jim vyprávím o tom, jakým způsobem jsem se učil němčinu, že jsem navštěvoval nějaké kurzy v zahraničí a co jsem při tom všechno zažil.*“ V očích studentů může učitel působit inspirativně a nevědomě u nich probouzet potřebu dosažení určitého cíle. Může tímto způsobem u studentů vyvolat potřebu touhy po studiu nebo budoucí kariéře v zahraničí. Příklady ze života by měly být součástí vyučovacích hodin. Díky nim mohou studenti získat jiný pohled na věc a německý jazyk pro ně nemusí být jen dalším z nezáživných předmětů, ale především prostředkem, díky kterému si mohou studenti během svého studia vytvářet různé cíle. Právě střední škola je klíčovým momentem, kdy si studenti během čtyř let svého studia postupně uvědomují, jakou vysokou školu nebo profesi by rádi vykonávali po složení maturitní zkoušky. Během této doby objevují své kladné a stinné stránky, které hrají podstatnou roli při stanovování budoucích cílů. Pokud si učitel dokáže své studenty získat tím, čeho v životě dosáhl, může u nich probudit touhu k napodobování. Při rozhovoru s jedním z jeho studentů jsem se pravděpodobně setkala s tímto druhem motivace. Student se zmínil, že by i on rád pracoval v Německu: *„... spíš dávám přednost němčině, protože přece jenom Německo je náš soused a vidím v tom budoucnost. Kdybych jednou chtěl, tak radši budu*

pracovat v Německu než někde dál, kde se mluví anglicky. Proto dávám přednost němčině.“ Z toho lze soudit, že jedním z důvodů jeho kladného přístupu k výuce německého jazyka je právě vzor učitele.

Na základě nasbíraných informací se ukázalo, že učitel používá techniku očekávaného úspěchu. Dává svým studentům najevo důvěru v jejich schopnosti naučit se německý jazyk do určité míry. To lze usoudit z následujícího výroku: *„Většinou převažují ti, kteří k jazyku nemají nadání. Každý žák je schopen se tu němčinu naučit do určité míry. Já se je snažím motivovat k tomu, aby ta jejich výpověď byla především srozumitelná. Říkám jim, že nejen Češi, když mluví německy, ale také sami Němci chybují.“* Z rozhovoru vzešla zajímavá informace, že učitel pořádá pro studenty výměnné pobyty, které slouží právě ke zvýšení komunikace v německém jazyce. To lze doložit jeho výrokem: *„Myslím si, že ta komunikace se studentům daří. Organizuji jim jeden týden s německy hovořícími vrstevníky v České republice. Týden je zaměřen na sport, díky sportovním aktivitám sem jezdí studenti z Německa rádi. Jeden týden trávíme v Německu, kde se o přípravu společného programu starají němečtí studenti.“* Učitel považuje tento společně strávený čas českých a německých studentů za velmi přínosný, což potvrzuje následující větou: *„Během týdne mají čeští a němečtí studenti dostatek příležitostí a času spolu komunikovat, vyprávět si a povídat, a to je důležité.“*

7.3.2 KATEGORIE II

UČITEL: Aktivizující metody ve výuce německého jazyka

V úvodu se všichni učitelé zmínili o tom, že motivace studentů k výuce německého jazyka je poměrně nelehkou záležitostí, jelikož se z pohledu studentů jedná o nehezky a ne zrovna lehký jazyk. Právě z toho důvodu se snaží vzbudit u studentů zájem o tento druhý cizí jazyk různými způsoby a aktivizujícími metodami. Jejich snahou je zbavit studenty předsudků, že je německý jazyk nehezky, těžký a nemoderní. Odstraněním těchto předsudků mohou učitelé zvýšit pozitivní přístup studentů k tomuto jazyku. Na základě pozorování jednoho učitele při vyučování lze říci, že se snaží motivovat své studenty k výuce německého jazyka nejrůznějšími způsoby. Při používání aktivizujících metod klade důraz především na komunikaci studentů v cizím jazyce. Vyučovací hodinu vždy zahajuje navozením cizojazyčné atmosféry. Své studenty po příchodu do třídy vždy pozdraví v německém jazyce a snaží se je aktivizovat pomocí německých jazykolamů, hádanek nebo křížovek. Na rozdíl od dotazovaných učitelek dává přednost komunikaci v německém jazyce před gramatikou. Jeho cílem je přimět studenty k tomu, aby si dokázali poradit v nejrůznějších situacích. Toho lze

dosáhnout především díky komunikačním schopnostem. Pokud se student ztratí v cizině, je důležité, aby se dokázal domluvit. V tomto případě jsou podle učitele mnohem důležitější komunikační schopnosti než gramatická pravidla. Teoretická část práce poskytla informace o tom, že v současné době je podle RVP ve výuce cizích jazyků kladen důraz především na zvyšování komunikativní úrovně. Studenti by se měli naučit v cizím jazyce komunikovat o běžných tématech, aby se mohli dorozumívat s rodilými mluvčími. Měli by se naučit zvládat mluvený a psaný projev. Aktivní znalost cizích jazyků přispívá k účinnější mezinárodní komunikaci. Na základě rozhovoru se ukázalo, že učitel se řídí tímto pravidlem a klade důraz právě na komunikaci v cizím jazyce, což dokazuje následující výrok: *„Studenti jsou komunikativní. Ve vyšších ročnících ztrácí zábrany z mluvení. To je důležitý předpoklad k tomu, aby jednou mluvili německy i mimo školu. Člověk je vede k tomu, aby odhodili zábrany a aby mluvili nejen tady, ale aby to, co se tady naučili, používali v Německu.“* Tuto skutečnost lze potvrdit i prostřednictvím výsledků získaných z přímého pozorování. Učitel v hodinách německého jazyka používá velké množství komunikačních cvičení a didaktických her. Svým studentům pokládá ve vyučovacích hodinách různé druhy otázek, díky nimž jsou studenti neustále nuceni přemýšlet a komunikovat v cizím jazyce. Na základě pozorování došlo ke zjištění, že se učitel snaží rozvíjet tvořivost studentů formou různých projektů. Ve třídě panuje uvolněná atmosféra, díky které jsou na studentech viditelné převážně pozitivní emoce. K dosažení příjemné atmosféry používá učitel různé hry, pantomimu nebo třeba výuku dramatem. Právě při výuce dramatem studenti procvičují své komunikační dovednosti, prokazují schopnost poradit si v obtížných situacích a snižují zábrany komunikace v německém jazyce. Na základě pozorování se potvrdilo, že z hlediska výukových metod používá učitel ve výuce německého jazyka poměrně hojné množství aktivizujících metod, určených ke zlepšení komunikace studentů v cizím jazyce. Ve vyučování učitel využívá práci s textem, která má v hodinách časté zastoupení. Pomocí této metody procvičuje se svými studenty nejen slovní zásobu, ale také porozumění textu. K těmto metodám vždy patří následná diskuse. K nácviku porozumění pouští studentům různé nahrávky a videa v německém jazyce, o kterých si posléze společně povídají. Další aktivizující metoda, která má v hodinách své časté zastoupení, je pantomima. Pomocí této metody se studenti snaží komunikovat neverbálně. I neverbální komunikace se studentům může při styku s rodilými mluvčími hodit. Někdy se člověk může pokusit dorozumět takzvaně „rukama nohama“. Ke zvýšení komunikačních schopností studentů slouží prezentace různých projektů. Zadáváním těchto projektů se učitel snaží rozvíjet jejich kreativitu a samostatnost a zvyšovat komunikační dovednosti. Poměrně často se ve vyučovacích hodinách vyskytuje i metoda zvaná výuka dramatem, při které studenti předvádí různé scénky. Na tyto aktivizující metody

reagují kladně. Tento pozitivní přístup k metodám, zvyšující komunikaci v cizím, lze doložit výsledky z rozhovoru se studenty. Během rozhovoru se oba studenti nejvíce rozpovídali na otázku týkající se používání aktivizujících výukových metod zvyšujících komunikaci. Z toho lze soudit, že se takové druhy metod vyskytují v hodinách německého jazyka poměrně často. Oba studenti uvedli, že rádi pracují s textem, poslouchají různé nahrávky, hrají hry, předvádějí scénky a jsou jim pokládány různé typy otázek, na které odpovídají. Procvičují tak komunikaci a odbourávají ostych a trému. Naše data naznačují, že se učitelé snaží motivovat studenty pomocí hravých a netradičních úloh. To dokládá výpověď učitele: *„Většinou se je snažím nabádat k tomu, aby se nejednalo o klasický dům, ale aby vymysleli něco ztřeštěného. Ono pak když se jedná o nějaký netradiční domek, tak je to vždycky motivuje víc, než kdyby se jednalo o nějakou fádni stavbu.“* Na základě výzkumu s dotazovanými učiteli se ukázalo, že se snaží své studenty motivovat hned na začátku většiny vyučovacích hodin německého jazyka. K tomu jim slouží různé prostředky. Většina z dotazovaných učitelů používá v počáteční fázi vyučování takzvané navození cizojazyčné atmosféry. Tuto počáteční motivační fázi dokládá výpověď učitele: *„Tu hodinu začínáme tím, že se rozmluvíme. Mundgymnastik (rozmluvení) - to znamená, že vyberu nějaký Zungenbrecher (jazykolam) a na tomto jazykolamu se snažíme rozmluvit. Při této chvíli se užije legrace.“* V jiném případě slouží učitelům k navození cizojazyčné atmosféry pozdrav nebo společný zápis na tabuli v německém jazyce, což dokládá výrok učitelky: *„Navození cizojazyčné atmosféry. Nehodí se to pokaždé, ale snažím se o něj. My máme takový rituál, že se zdravíme německy, že si německy zapisujeme každou hodinu.“* Stojí za povšimnutí, že motivační fázi někteří učitelé neuplatňují pouze na začátku vyučovací hodiny, ale i v průběhu vyučování. Tuto situaci komentuje učitelka: *„Vím, že by motivace měla být na začátku a na konci hodiny, ale zcela upřímně říkám, že se snažím tu motivaci dávat v momentě, kdy mám pocit, že studenty látka nebaví nebo potřebují trochu zaktivizovat, trochu se probrat. Nebo když je ta látka těžká, tak abych je zbytečně nezabila gramatikou.“* Nasbíraná data ukazují, že aktivizující výukové metody mají ve vyučování německého jazyka své uplatnění. Někteří učitelé tyto metody používají často, jiní zřídka. V procesu vzdělávání používají učitelé různé cesty, prostředky a metody ke zvýšení jeho efektivnosti. Usilují o rozvoj osobnosti studentů, a to z hlediska aktivity a samostatnosti. Snahu o kreativitu a samostatnou činnost studentů lze doložit tvrzením učitele: *„Snažím se je motivovat vlastní tvorbou k nějakému tématu. Pokud máme téma Essen (jídlo), tak žáci mají za úkol, založit si svoji vlastní hospodu - tu hospodu popsat – popsat nejen ten dům, ale i vnitřní vybavení, samozřejmě skladbu jídel, které jsou obsaženy v jídelním lístku.“* Různé problémové situace, didaktické hry, inscenace a jiné metody přibližují školu reálnému životu. Učitelé se snaží u studentů rozvíjet tvořivost a samostatnost.

K tomu jim slouží například výuka dramatem, což dokládá výrok učitelky: „Často se snažím využívat role-play, kdy si studenti zkouší přehrát nějaké rozhovory nebo situaci. To si myslím, že je baví nejvíc - když vymyslí nějaký kreativní příběh.“ Podle nasbíraných dat lze uvést, že dvě oslovené učitelky používají ve vyučovacích hodinách německého jazyka brainstorming, což dokládá výrok učitelky: „Ve vyučování občas používám brainstorming. Na tabuli napíšu téma, například Essen. Studenti většinou říkají různá podstatná jména, která je napadnou. No a já zapisuju jejich nápady na tabuli. Tuhle metodu používám, když chci, aby si zopakovali slovní zásobu na nějaké téma.“ Druhá učitelka říká: „Brainstorming se snažím použít vždy na začátku nějakého tématu, například téma Reisen (cestování) – studenti diktují slovíčka, která je k tomu napadnou.“ Zbylí dva učitelé se v rozhovoru zmínili, že používají brainstorming ve svém druhém oborovém předmětu. Někteří učitelé kladou důraz na gramatiku, jiní na komunikaci. Vedle použití učebnice německého jazyka má v hodinách poměrně časté zastoupení práce s textem a s obrázkem. Díky těmto metodám si studenti mohou procvičit především slovní zásobu a gramatická pravidla. Zastoupení práce s textem lze doložit výrokem učitelky: „Které metody jsou součástí mých vyučovacích hodin? Tak práce s textem určitě. To je v jazyce nutné. Ten původní text, který je ke každé lekci, slouží k procvičení.“ Jiná učitelka se vyjadřuje k otázce, zda používá metodu práce s textem následující výpovědí: „Práce s textem...učebnice je koncipována tak, že krom gramatiky je tam text, k tomu textu jsou poslechová cvičení a otázky.“ Na základě sběru dat došlo ke zjištění, že učitelé používají ve vyučovacích hodinách poměrně hojně množství her k procvičení gramatiky a slovní zásoby. Jedna z dotazovaných učitelek říká: „Hry hrajeme většinou před Vánocemi, kdy je na takové věci více času. Takovou nejoblíbenější hrou studentů je Šibenice. Tahle hra nám vydrží klidně na celou hodinu. Žáci musí uhádnout německé slovo nebo nějakou německou větu. Dávám jim různé křížovky, doplňovačky a hádanky. Studenti nemají moc velký zájem o němčinu, tak se je snažím motivovat alespoň tímto způsobem.“ Jiná učitelka tvrdí, že: „Slovní fotbal se hodí k procvičování slovní zásoby.“ Vedle hromadného vyučování se v hodinách velmi často objevuje kooperativní výuka, která je z pohledu všech dotazovaných učitelů pro studenty oblíbenou formou. Studenti si tak mohou ve dvojicích nebo ve skupinkách pomáhat při řešení určitého problému. Toto tvrzení lze doložit výrokem učitelky: „Často pracujeme ve skupinkách, studenti v nich pracují rádi, připravují například rozhovor a tak podobně.“

7.3.3 KATEGORIE III

UČITEL: Hodnocení studentů

Na základě sběru dat došlo ke zjištění, že dotazovaní učitelé používají v hodinách německého jazyka kladné i negativní hodnocení. Učitelka říká: *„Kladné a negativní hodnocení...samozřejmě používám obojí. Kladné je vždycky příjemnější pro mě, ale i to negativní je někdy důležité. Na to negativní si musí člověk pamatovat a v příští nebo v přespříští hodině zase toho negativně ohodnoceného studenta nějak povzbudit, aby ho tím negativním úplně neotrávil.“* Ukázalo se, že všichni dotazovaní učitelé používají v hodinách německého jazyka jako motivační prostředek nejen známky, ale také pozitivní slovní hodnocení ve formě pochvaly. Tu udělují nejen za vědomosti nebo zlepšení, ale také za aktivitu a snahu studentů. Každý student má nadání pro něco jiného. Někomu jde matematika, jinému cizí jazyk. Učitelé se snaží chválit nejen jazykově nadané studenty, ale i studenty prospěchově slabší. Ne všichni studenti jsou zaměřeni humanitním směrem, což lze doložit výrokiem učitele, který říká: *„Většinou převažují ti, kteří nemají k tomu jazyku nadání.“* Prospěchově slabší studenty se snaží motivovat k tomu, aby i přes nízkou úroveň jazykového nadání dosahovali dobrých výsledků. Učitelka, působící na stejné škole, říká: *„Ta němčina oproti angličtině je na ústupu. Takže člověk musí studenty spíš získávat než odrazovat.“* Prospěchově slabší studenti potřebují chválit nejvíce. Pochvala jim dodává pocit uspokojení a zvyšuje sebedůvěru. Na základě sběru dat se ukázalo, že všichni dotazovaní učitelé hodnotí prospěchově slabší studenty mírněji, a to z toho důvodu, aby je od německého jazyka neodradili. Tento poznatek lze doložit výrokiem učitelky: *„Když mají dlouho špatné výsledky, tak se jim snažím dávat náhradní testy nebo pak už udělám test, který je velmi jednoduchý, abych jim to sebedůvěrou úplně nezabila, aby tam byl vidět alespoň nějaký posun.“* Někteří z dotazovaných učitelů kladou na nadanější studenty vyšší nároky a zadávají jim obtížnější úlohy než prospěchově slabším studentům. Méně nadané studenty hodnotí mírněji. Tento poznatek dokazuje následující výrok učitele: *„Mým úkolem je naučit německy nejen nadané, ale i ty méně nadané studenty alespoň do určité míry. V tomto případě je potřeba postupovat individuálně. To znamená na ty nadanější klást vyšší nároky, dávat jim více práce. U těch slabších musí člověk přimhouřit oko, protože ta jejich výpověď není bez chyb, tak jak je tomu u těch lepších. Je taková kostrbatá, co se týká vyjadřovacích schopností. Myslím si, že každý je schopen se tu němčinu naučit do určité míry.“* Učitel se snaží u prospěchově slabších studentů odbourat strach z neúspěchu, neodradit je od výuky německého jazyka a motivovat je dobrou známkou za snahu, což dokazuje následující výpověď: *„Když vidím snahu u těch*

slabších žáků bojovat s němčinou, tak se snažím přimhouřit oko a hodnotit je mírněji. Pokud se jim povede přímo v hodině nějaká výpověď, tak neváhám a okamžitě jim dám jedničku, abych je tímto způsobem motivoval do další práce, aby viděli, že ta jejich námaha není marná.“ Někteří učitelé se shodují, že při ústní části hodnocení občas „přimhouří oko“ a známkují méně nadané studenty mírněji. Písemnou část hodnotí většina učitelů podle předem stanovených pravidel. Učitel popisuje svůj styl hodnocení následovně: *„Kladu jim na srdce, aby ta jejich výpověď byla srozumitelná. Já když je hodnotím, tak přihlížím k tomu, jestli to bylo srozumitelné nebo nebylo. To se týká té ústní části. V té písemné části, pokud píšeme testy zaměřené na gramatiku, tam je to trochu složitější. Tam je přeci jenom potřeba, hodnotit to podle předem stanovených pravidel.“* Zvýhodněný způsob hodnocení prospěchově slabších studentů dokazuje výrok učitelky, která na rozdíl od učitele hodnotí mírněji i písemné práce studentů. Učitelka vysvětluje svůj styl hodnocení takto: *„My máme nastaveno na škole, že hodnotíme po deseti procentech, takže hodnotím všechny po těch deseti procentech. Ale je pravda, že u těch prospěchově slabších studentů nepočítám každou chybu, protože jsem ráda, když pochopí gramatiku. Pokud udělají chybu někde jinde a vím, že nejsou schopni to zvládnout, tak jim dám půl bod nebo jim nějakou chybu prominu.“* Všichni dotazovaní učitelé se domnívají, že díky pochvale a dobrým známkách převažují u studentů během vyučovacích hodin německého jazyka pozitivní emoce a ve třídě panuje většinou uvolněná atmosféra.

7.3.4 KATEGORIE IV

STUDENT: Preference cizího jazyka

Z výsledku empirického výzkumu se ukázalo, že tři z osmi dotazovaných studentů preferují německý jazyk. Zbylých pět studentů uvedlo, že dávají přednost jazyku anglickému. Podle slov studentů je důvodem preference nejen libozvučnost a modernost, ale také délka studia jazyka. Někteří studenti odpověděli, že se jedná o světový jazyk, který se učí většina lidí a přichází s ním do styku již od raného dětství. Například při hraní počítačových her nebo při sledování seriálů určených pro adolescenty. Studentům se zdá německá gramatika složitější a nelíbí se jim výslovnost. Pouze jeden ze studentů uvedl, že se mu líbí výraznost jazyka. Níže jsou uvedeny výroky studentů na otázku: Zda dávají přednost anglickému či německému jazyku a co je hlavním důvodem jejich preference.

Anglický jazyk

1. „Němčinu jsem si vybrala jenom proto, že jsem ji měla na **základní škole**, ale jinak mě němčina moc nezaujala a ten jazyk mě moc nebaví“
2. „Co mě baví víc, jestli angličtina nebo němčina? Tak spíš ta angličtina, protože mi to přijde **lehčí** a učím se jí **déle**, tak jsem v tom zaběhlý. Některá mě taky baví, protože jsem ze západu, z Aše a tam je ta němčina všude okolo, takže když jedeme nakupovat, tak se ta němčina hodí. Taky jezdíme často na hory do Alp a mám kamaráda ve Frankfurtu, který mě taky občas učí.“
3. „Angličtinu. Rozumím ji líp a je taková **světová**, takže je pro mě důležitější. Učím se jí 13 let, **od první třídy**.“
4. „Spíš anglický jazyk, protože anglicky se učím **od třetí třídy**, chodila jsem na **kroužek** a němčinu jsem měla jen jeden rok.“
5. „Já preferuju angličtinu, i když na základní škole jsem měl celou dobu němčinu. Angličtina mě **baví** víc než němčina. Některá nemám rád, protože je to takový hrubý jazyk.“

Německý jazyk

1. „Já to mám půl na půl, ale spíš dávám přednost němčině, protože přece jenom Německo je náš soused a vidím v tom budoucnost. Kdybych jednou chtěl, tak radši budu **pracovat v Německu** než někde dál, kde se mluví anglicky. Proto dávám přednost němčině“
2. „Já upřednostňuji hlavně němčinu, protože ji **chápu lépe** než angličtinu. V angličtině je hodně časů a já je neumím zařadit. Ta němčina je lehčí. Je pravda, že jsou tam členy, ale když se to člověk naučí, tak to umí.“
3. „Spíš asi němčinu, kvůli tomu, že jsem byla na výměnném pobytu a mám tam spoustu **přátel**, tak abych se s nimi domluvila.“

7.3.5 KATEGORIE V

STUDENT: Motivace k výuce německého jazyka

Odpovědi studentů na otázku, co je jejich motivací ke studiu německého jazyka, se poměrně shodovaly. Na základě rozhovorů je většina studentů toho názoru, že znalost německého jazyka lze uplatnit především při komunikaci s rodilými mluvčími na dovolené a při vykonávání budoucí profese. Pro většinu studentů je hlavní motivací předpoklad perspektivní orientace. Uvědomují si, že některé firmy požadují vedle znalosti angličtiny také znalost německého jazyka, což dokazuje výrok studentky z obchodní akademie: *„Myslím si, že budu potřebovat němčinu po střední škole, až si budu hledat zaměstnání. Práci v zahraničí neplánuji, chtěla bych pracovat v České republice. Myslím si, že některé firmy německý jazyk požadují.“* V rozhovorech někteří studenti hovořili o tom, že jezdí na dovolenou do Německa, Rakouska nebo do Švýcarska. Vzhledem k vzdálenosti od České republiky jsou tyto země dostupnější. Na základě nasbíraných dat se ukázalo, že někteří ze studentů používají německý jazyk při nakupování, vyřizování různých záležitostí nebo při objednávání jídla a pití v zahraničí. Užitečnost znalosti německého jazyka potvrzují následující výroky studentů středních škol. Jeden z dotazovaných studentů říká: *„Občas jezdíme nakupovat do Rakouska, kde ten německý jazyk používám.“* Podobně je tomu u studenta, který uvádí ve své výpovědi: *„Díky znalosti němčiny si můžu v Rakousku objednat něco k jídlu, nakoupit jízdenky a tak podobně.“* Výsledky přinesly informaci, že někteří z dotazovaných studentů by rádi pracovali v zahraničí. Zmíněnými cílovými oblastmi jsou však země, kde se hovoří anglicky. Pouze dva ze studentů předpokládají, že budou po studiu pracovat v některé z německy hovořících zemí. Jeden student by rád uplatnil získané vědomosti a znalosti ze střední školy, což dokládá jeho výpověď: *„Chtěl bych pracovat v Německu nebo ve Švýcarsku. Rád bych tam pracoval v nějaké firmě, kde budu moct uplatnit své znalosti z výpočetní techniky.“* Jiný student by také rád uplatnil znalost německého jazyka v některé z německy mluvících zemí. K předpokladu pracovní příležitosti se vyjadřuje následujícím výrokem: *„Tak důvod motivace je práce v Německu, je to náš soused, máme ho hned vedle, to je asi hlavní motivace.“* Nasbíraná data poskytují informaci o tom, že by většina studentů chtěla pracovat v anglicky hovořících oblastech. Jeden ze studentů říká: *„No, chtěl bych do Anglie nebo do Austrálie.“* Na otázku týkající se práce v zahraničí odpovídá jedna ze studentek: *„Jo, chtěla bych pracovat v zahraničí, ale někde, kde se mluví anglickým jazykem.“* Hlavní motivací ke studiu němčiny je u jednoho studenta historie česko-německých vztahů. Středem jeho zájmu je období druhé světové války. Tento poznatek lze doložit odpovědí studenta z obchodní akademie: *„Tak mojí hlavní motivací je historie...chtěl bych rozumět německé historii. Rád*

bych to viděl i z německé strany, jak se na období druhé světové války dívají Němci.“ Stojí za povšimnutí, že pouze jeden student se učí německý jazyk, protože ho to skutečně baví. Jedná se o studenta, který se učí německý jazyk třináct let. Tento vnitřně motivovaný student říká: „*Mně o známky moc nejde, jde mi spíš o to, abych ten jazyk uměl. Německý jazyk mě baví.*“ Naopak pro jiné studenty jsou známky důležitou motivací. To dokládá výrok jedné ze studentek: „*Tak asi nejvíc mě motivují dobré známky, i když někdy se mi to moc nedaří.*“ Nasbíraná data poskytují informaci o tom, že někteří ze studentů mají německy hovořící kamarády. Právě komunikace s německy hovořícími vrstevníky je motivuje k výuce německého jazyka. Pro studentku je to dokonce jediná motivace, což dokazuje následující výpověď: „*Upřednostňuji spíš asi němčinu, kvůli tomu, že jsem byla na výměnném pobytu a mám tam spoustu přátel, tak abych se s nimi domluvila. To je asi jediná motivace, proč se jí učím.*“ Stejně tak student komentuje svoji motivaci touto větou: „*Mám kamaráda ve Frankfurtu, který mě taky občas učí německy.*“ Pouze jeden z dotazovaných studentů uvedl, že důvodem preference jazyka je osobnost učitele. Studenti si na střední škole pravděpodobně ještě neuvědomují důležitost učitele jakožto motivačního činitele ve výuce. Většina studentů to pravděpodobně ocení až po ukončení středoškolského studia. Teprve při hledání pracovního místa zjistí, že kritériem k přijetí na danou pozici je znalost německého jazyka.

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci s názvem „Motivace studentů středních škol k výuce německého jazyka“ jsem se zabývala problematikou, jak lze vzbudit zájem studentů o německý jazyk. Ten je na středních školách zařazen do výuky jako druhý cizí jazyk. V průběhu výzkumného šetření byly stanoveny kategorie, vycházející ze základních cílů výzkumu. Z rozboru těchto kategorií vzešly následující závěry.

Přesto, že je v dnešní době německý jazyk považován za druhý nejdůležitější jazyk na světě a Česká republika je ze dvou třetin obklopena německy mluvícím prostředím, neprojevují studenti o tento cizí jazyk příliš velký zájem. Výsledky výzkumu potvrdily, že většina studentů dává přednost výuce anglického jazyka.

Řada předsudků a stereotypů o německém jazyce znesnadňuje učitelům přesvědčit studenty o jeho důležitosti. Dospěla jsem k závěru, že motivace studentů středních škol k výuce německého jazyka je pro učitele nelehkou záležitostí. Ti si uvědomují, že studenti nemají příliš velký zájem o tento druhý cizí jazyk a právě z toho důvodu se je snaží motivovat různými způsoby.

Na základě nasbíraných dat se ukázalo, že učitelé používají ve svých vyučovacích hodinách různé aktivizující metody, které mají pozitivní vliv na motivaci studentů. Jako motivační prostředek ve vyučovacích hodinách německého jazyka nejčastěji používají: didaktické hry, soutěže, výuku dramatem, známky, inspirativní příklady z praxe a svůj osobní příklad.

Z výzkumu vyplývá, že všichni dotazovaní učitelé používají v hodinách německého jazyka jako motivační prostředek pozitivní slovní hodnocení ve formě pochvaly, kterou udělují nejen za vědomosti nebo zlepšení, ale také za aktivitu a snahu studentů. Z výsledků výzkumu vyplývá, že všichni dotazovaní učitelé hodnotí prospěchově slabší studenty mírněji, a to z toho důvodu, aby je od německého jazyka neodradili.

Některé výsledky našeho šetření byly očekávané, jiné překvapivé. Již před provedením výzkumu se předpokládalo, že důvody studentů k výuce německého jazyka jsou následující: budoucí profesní orientace, používání jazyka při běžných situacích, známky, komunikace s německy hovořícími kamarády a geografická poloha ČR. Překvapivé bylo zjištění, že důvodem motivace studenta střední školy je zájem o německo-jazyčné knihy, zaměřené na historii.

Na základě pozorování jednoho z učitelů se ukázalo, že vychází z pravidel Rámcově vzdělávacího programu, kde je kladen důraz především na zvyšování komunikativní úrovně. Jako jediný, ve srovnání se třemi dalšími respondenty výzkumu, klade důraz především na komunikaci, které přikládá větší důležitost než německé gramatice.

Závěrem lze konstatovat, že i přes nezájem studentů k výuce německého jazyka vynakládají učitelé značné úsilí, aby tuto nepříznivou situaci změnili. Mnohdy je náročné nenechat se odradit nezájmem studentů a zachovat si pozitivní myšlení. Pokud má učitel kladný přístup k německému jazyku, může ho přenést i na své studenty. K největším výzvám učitele patří motivovat studenty, kteří nemají přirozený zájem o učení a zároveň udržovat zájem studentů, kteří se učí rádi.

DOPORUČENÍ

- Učitelé by si měli uvědomit, že jsou důležitými motivačními činiteli výchovně vzdělávacího procesu. Učitel by měl být přesvědčen o tom, že dokáže své studenty motivovat. Pokud se neztotožní s tímto názorem, jen těžko této motivace dosáhne.
- Učitel by neměl zpochybňovat důležitost anglického jazyka, ale měl by se snažit zdůraznit význam jazyka německého. Právě učitel může být tím, kdo ovlivní myšlení a představy studentů a zbaví je předsudků, že německý jazyk je těžký a nelibozvučný jazyk.
- Studenti mají o učivo větší zájem, pokud mají pocit, že ho mohou uplatnit v běžném životě. Z toho důvodu by měl učitel uvádět různé příklady z praxe, pořádat setkání s německy hovořícími lidmi a uskutečňovat exkurze do německy hovořících oblastí.
- Učitel by měl neustále zdůrazňovat důležitost znalosti německého jazyka a snažit se propojit učivo s praxí pomocí různých příkladů ze života. Měl by studenty informovat o existenci firem, které požadují znalost německého jazyka. Dále pak argumentovat tím, že Česká republika má nejdelší hranici právě s německy mluvícími oblastmi.
- Vedle gramatiky by měly být hodiny zaměřeny na dorozumění se při běžných situacích. Studenti by měli být schopni popsat cestu v německém jazyce, v případě, že se ztratí nebo naopak někomu radí, jak se dostat na požadované místo.
- Za jednu z největších motivací je považována pochvala, která zvyšuje výkony studentů. Pochvalu by měl udělovat nejen pouze jazykově nadaným studentům, ale především studentům prospěchově slabším. Tento kladný typ hodnocení u nich vyvolá prožitek úspěchu, dodá jim více sebedůvěry a motivuje je k lepším výsledkům.
- Učitel by měl používat různé aktivizující metody. Jeho vyučovací hodiny by měli být rozmanité a to z hlediska střídání výukových metod a organizačních forem. Odbouráním stereotypu může udržovat studenty v aktivitě. Měl by zadávat studentům zajímavé a tvořivé úlohy.
- Motivaci studentů lze zvýšit například prostřednictvím jazykové animace. Přestože se projekt zabývá školením učitelů základních škol, doporučila bych metodu jazykové animace i středoškolským pedagogům, kteří mohou různé výukové metody upravit, přizpůsobit věku studentů a zařadit tak některé zábavné metody do výuky.

RESUMÉ

Diplomová práce se věnuje problematice motivace studentů středních škol k výuce německého jazyka.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část obsahuje celkem pět kapitol, které na sebe navazují. Zabývá se motivací, potřebami, výukou německého jazyka na středních školách, osobností učitele, organizačními formami a výukovými metodami. Praktická část je věnována kvalitativnímu výzkumu, jehož cílem je zjistit, jakým způsobem motivují učitelé studenty středních škol k výuce německého jazyka. K výzkumu byla použita metoda rozhovoru a pozorování.

Na základě provedeného výzkumu se ukázalo, že učitelé používají ve svých vyučovacích hodinách jako motivační prostředek chválu, různé druhy didaktických her, klasifikaci, inspirativní příklady z osobního života, svůj osobní příklad a zdůrazňují studentům možnosti uplatnění znalosti německého jazyka v praktickém životě.

Klíčová slova: motivace, student, střední škola, učitel, německý jazyk, výukové metody, pozitivní motivace

SUMMARY

This diploma thesis deals with a problematic of student's motivation to German language at the secondary school.

The diploma thesis is divided into two parts – theoretical and practical. The theoretical part contains five chapters. It deals with a motivation, needs, teaching of German language at the secondary schools, personality of a teacher, organisation forms and learning methods. The goal of the practical part is qualitative research. This research should find out how the teachers motivate students at the secondary school to German language. There were used two qualitative methods – interview and observation. This part explains that the teachers use the various types of the motivation's instruments in their teaching lessons. For example: positive verbal evaluation, various types of didactical plays, notes, inspirational examples from personal life, personal example of a teacher etc.

Keywords: motivation, student, secondary school, German language, teacher, learning methods, positive motivation

POUŽITÁ LITERATURA

- BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007, 100 s. ISBN 978-80-87000-11-3.
- BELZ, Horst a Marco SIEGRIST. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry*. Vyd. 1. Překlad Dana Lisá. Praha: Portál, 2001, 375 s. ISBN 8071784796.
- ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha: SPN, 1980, 380 p.
- ČINČERA, Jan. *Práce s hrou: pro profesionály*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 115 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1974-0.
- FISHER, Robert a [z angličtiny přeložil Karel BALCAR]. *Učíme děti myslet: praktický průvodce strategiemi vyučování*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997. ISBN 9788071781202.
- CHODĚRA, Radomír. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006, 209 s. ISBN 8020012133.
- CHODĚRA, Radomír. *Moderní výuka cizích jazyků: didaktika cizích jazyků jako vědní obor*. Czechoslovakia: APRA, 1993, 135 p.
- DVOŘÁČEK, Jiří. *Základy pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1999, 211 s. ISBN 80-7079-431-3.
- HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003, 311 s. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-86473-50-3.
- HRABAL, Vladimír, František MAN a Isabella PAVELKOVÁ. *Psychologické otázky motivace ve škole*. 2., upr. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, 232 s. Knižnice psychologické literatury. ISBN 80-04-23487-9.
- JANKOVCOVÁ, Marie, Jiří KOUDELA a Jiří PRŮCHA. *Aktivizující metody v pedagogické praxi středních škol*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, 152 s. Pedagogická teorie a praxe. ISBN 80-04-23209-4.
- KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 447 s. ISBN 807178253x.
- KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996, 155 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-022-7.

- NAKONEČNÝ, Milan. *Úvod do psychologie*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2003, 507 s. ISBN 80-200-0993-0.
- LOJOVÁ, Gabriela. *Styly a strategie ve výuce cizích jazyků*. Vyd. 1. Překlad Kateřina Vlčková. Praha: Portál, 2011, 231 s. ISBN 9788073678760.
- LOKŠOVÁ, Irena a Jozef LOKŠA. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Vyd. 1. Překlad Jakub Dobal. Praha: Portál, 1999, 199 s. Pedagogická praxe. ISBN 807178205x.
- MAREŠ, Jiří. *Pedagogická psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 702 s. ISBN 9788026201748.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0690-7.
- PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. Vyd. 1. Překlad Štěpán Kovařík. Praha: Portál, 1996, 380 s. ISBN 8071780707.
- PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2004, 472 s. ISBN 80-200-1086-6.
- SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2007, 322 s. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024718217.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, 377 s. ISBN 978-80-262-0644-6.

Zahraniční zdroje

- BICHLER, Brigitte. *Motivation und Motive zum Fremdsprachenlernen: Diplomarbeit Wien. 2008: Universität Wien. 2008* [cit. 2015-04-9]. Dostupné z: http://othes.univie.ac.at/1773/1/2008-10-15_0001900.pdf
- FISCHER, Sylvia. *Sprechmotivation und Sprechangst im DaF-Unterricht* [online]. 2005 [cit. 2015-04-8]. Dostupné z: <http://www.gfl-journal.de/3-2005/fischer.pdf>
- Die Welt: Kleine Erfolge stärken motivation von Schülern. *Die Welt* [online]. 2014 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.welt.de/gesundheit/psychologie/article123961935/Kleine-Erfolge-staerken-Motivation-von-Schuelern.html>

PŘÍLOHY

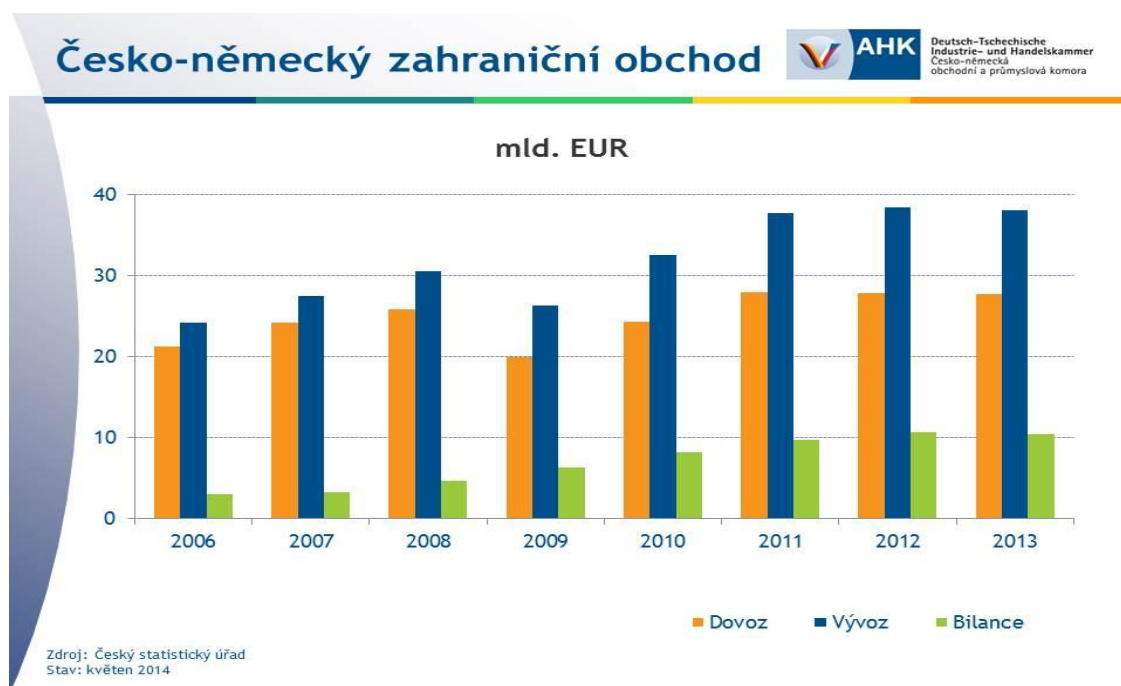
Příloha č. 1: OTÁZKY PRO UČITELE

- 1) Jakým způsobem se snažíte své studenty motivovat?
- 2) V jakých fázích hodiny vyučování uplatňujete motivaci?
- 3) Používáte na začátku vyučování tzv. „navození cizojazyčné atmosféry“?
- 4) Jaké didaktické hry a soutěže využíváte jako motivační prostředek?
- 5) Jaké kladné a negativní hodnocení používáte?
- 6) Jak hodnotíte prospěchově slabší studenty?
- 7) Pozorujete u svých studentů převážně pozitivní nebo negativní emoce?
- 8) Jakým způsobem učíte a procvičujete slovní zásobu?
- 9) Které organizační formy využíváte nejčastěji?
- 10) Které metody/hry jsou součástí vašich vyučovacích hodin?
- 11) Převažoval u Vás při volbě učitelské profese zájem o studenty nebo o aprobační předmět?
- 12) Jaký styl řízení používáte ve svých hodinách?

Příloha č. 2: OTÁZKY PRO STUDENTY

- 1) Dáváte přednost anglickému nebo německému jazyku?
- 2) Co Vás motivuje k výuce německého jazyka?
 - 1) Co se Vám líbí a nelíbí na německém jazyce?
- 2) Jakou vyučovací metodu používáte v hodinách němčiny nejraději?
- 3) Při jaké činnosti se Vám stalo, že jste se ponořil/a do situace takovým způsobem, že jste ztratil/a pojem o čase?
- 4) Znáte nějakou mnemotechnickou pomůcku?
- 5) Jak by podle Vás měl vypadat ideální učitel německého jazyka?

Příloha č. 3: Česko-německý zahraniční obchod

Zdroj: Česko-německá obchodní a průmyslová komora: Česko-německé vztahy. *Česko-německá obchodní a průmyslová komora* [online]. 2008 [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: <http://tschechien.ahk.de/cz/o-nemecku/cesko-nemecke-vztahy/>